

Ewaluacja zewnętrzna

realizacji

Lokalne Strategii Rozwoju na lata 2016 – 2023

dla

Lokalna Grupa Działania

„Zakole Dolnej Wisły”

**Zakole
Dolnej
Wisły**

LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA

Realizacja:

OMIKRON Mariusz Wachowicz

1. Wstęp

Ewaluacja i zasady jej prowadzenia w LGD wynikają z wytycznych nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Planowane cele, metody i narzędzia ewaluacyjne mieszczą się w zakresie wytyczonym przez Podręcznik Monitoringu i Ewaluacji Lokalnych Strategii Rozwoju z marca 2017 roku. Niemniej potrzeba ewaluacji wynika również z samego procesu realizacji Strategii oraz konieczności ciągłej dbałości o utrzymanie wysokiej jakości podejmowanych interwencji.

Zmiany społeczne i gospodarcze sprawiają, że konieczna jest analiza Strategii pod kątem jej aktualności, ale także sprawności i efektywności jej dotychczasowej realizacji oraz użyteczności podejmowanych działań i przyjmowanych rozwiązań. Rzetelne ocenienie Strategii na tym etapie wdrażania wymaga nie tylko przyjrzenia się uzyskanym efektom, ale także samemu procesowi, aby można było zidentyfikować elementy wymagające poprawy. Uzyskane wyniki zostaną wykorzystane w procesie aktualizacji Strategii oraz innych dokumentów Stowarzyszenia, ale również uwzględnione przez LGD w kolejnym okresie programowania 2021-2027.

Niniejszy raport jest zwięźczeniem ewaluacji prowadzonej w LGD pomiędzy kwietniem a listopadem 2022 roku. Jednak dane wykorzystane w raporcie pochodzą z różnych okresów od rozpoczęcia realizacji strategii w 2016 roku do 31 grudnia 2021. Oprócz danych z monitoringu prowadzonego systematycznie przez organy LGD, w planach komunikacji określone są konkretne działania mające na celu pozyskiwanie informacji oraz dzielenie się nimi z interesariuszami i ze społecznością. Działania te, szczególnie polegające na ankietowaniu odpowiednich grup respondentów, prowadzone były przez LGD systematycznie, według harmonogramu zapisanego w planie komunikacji.

Większość procesu zbierania danych potrzebnych do ewaluacji spoczywa na pracownikach Lokalnej Grupy Działania. Bez nich, ich systematycznej pracy i zaangażowania nie udałooby się zgromadzić materiału do napisania niniejszego dokumentu. Podziękowania należą się nie tylko Panu Prezesowi, pracownikom, i członkom Zarządu ale także zaangażowanym w wywiady członkom Rady, uczestnikom spotkań grupowych, wnioskodawcom i beneficjentom. Nie można zapomnieć również o szeregowych członkach Stowarzyszenia, sympatykach oraz wszystkich respondentach, którzy rzetelnie wypełniali ankiety.

2. Streszczenie najważniejszych wyników badania

- Na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” na koniec 2021 roku mieszkało średnio 8723, a w sumie 34 892 osoby, o 5,5% więcej niż w 2015 roku. Sytuacja ta nie znajduje swojego odzwierciedlenia w tendencjach panujących w województwie kujawsko-pomorskim, w którym w latach 2015-2020 zaobserwowano depopulację regionu na poziomie 1,2%.
- Średni odsetek osób w wieku produkcyjnym, będący jednym ze wskaźników istotnych dla rozwoju przedsiębiorczości, w % ludności dla obszaru LGD wynosi 62%. W latach 2015-2021 odnotowano spadek omawianego wskaźnika na poziomie 3,7%.
- W badanym okresie liczba seniorów zwiększyła się na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” o 21,8%. Wartość wskaźnika obciążenia demograficznego – relatywna liczba osób najstarszych – w 2021 roku wyniosła 14%.
- W latach 2015-2020 na obszarze oddziaływania LGD „Zakole Dolnej Wisły” obserwuje się 46,7% wzrost wydatków budżetów gmin na jednego mieszkańca. Przeciętnie, w 2020 roku wartość badanego wskaźnika wyniosła 1717 zł, o 547 zł więcej niż w roku 2015. To wartość większa niż ta dla województwa kujawsko-pomorskiego, w którym wydatki budżetów zwiększyły się o ponad 40%.
- W latach 2015-2020 spada liczba osób objętych środowiskową pomocą społeczną - średnio o ponad 38%; to o tyle samo co w województwie kujawsko-pomorskim. W 2020 roku osób korzystających z takiej pomocy było na badanym obszarze przeciętnie 613 na 10 tysięcy mieszkańców.
- W latach 2015-2021 na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” zwiększa się liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych. Średnio, w badanym okresie zaobserwowano ponad 17% wzrost badanego wskaźnika - z poziomu 31 do 36 organizacji na 10 tysięcy mieszkańców.
- W latach 2015-2021 na badanym obszarze liczba osób bezrobotnych spadła prawie o 31%. Średnio, w 2021 roku osób bez pracy było 231, a w sumie – 925, z czego 31% stanowią mężczyźni, a 69% kobiety.
- Połowa ankietowanych zgadza się ze stwierdzeniem, że ich gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogą realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby, z czego 12% jest o tym przekonana. 24% badanych zajęło w tej sprawie przeciwnie stanowisko.
- Najwyższe oceny wśród mieszkańców spośród różnych obszarów aktywności gminy otrzymała atrakcyjność turystyczna, działania na rzecz osób bezrobotnych oraz infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna. Najwięcej negatywnych ocen uzyskała natomiast możliwość zatrudnienia poza rolnictwem oraz zaangażowanie mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów.
- Ponad połowa ankietowanych począwszy od 2016 roku osobiście korzystała z infrastruktury, obiektów finansowanych ze środków unijnych, z czego co piąta osoba korzystała z nich często. 15% nie korzystało z wyżej wymienionych projektów.
- Gdyby mieszkańcy LGD „Zakole Dolnej Wisły” sami mogli decydować o dystrybucji dodatkowych środków finansowych, to przeznaczyliby je przede wszystkim na

działania na rzecz seniorów oraz na infrastrukturę drogową. W dalszej kolejności skupiliby się na dofinansowaniu infrastruktury społecznej oraz infrastruktury i oferty kulturalnej w ich gminie.

- Biuro i pracownicy LGD zostali ocenieni bardzo pozytywnie. Najbardziej doceniono fakt, że łatwo jest umówić się na spotkanie z pracownikami biura, oraz że odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do biura. Według ankietowanych pracownicy są mili, uprzejmi i z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki. Ponadto, udzielają oni rzetelnych informacji i porad oraz dysponują merytoryczną wiedzą.
- Zdaniem odpowiadających, realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych - najbardziej tych związanych z rozwojem aktywności społecznej mieszkańców oraz z potrzebą animacji społecznej i aktywizacji zawodowej.
- Badani twierdzą, że środki finansowe przeznaczone na wdrażanie LSR zostały wydane z korzyścią dla społeczności, z czego 55% uważa, że zdecydowanie zostały one wydane efektywnie.

1.	Wstęp	2
2.	Streszczenie najważniejszych wyników badania.....	3
3.	Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.....	6
3.1.	Cel główny i cele szczegółowe badania	6
3.2.	Zakres przedmiotowy badania.....	6
3.3.	Kryteria ewaluacyjne.....	6
3.4.	Pytania badawcze	7
4.	Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.....	9
5.	Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.....	14
5.1.	Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju.....	14
5.2.	Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju.....	21
5.3.	Funkcjonowanie LGD	30
5.4.	Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju	42
6.	Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze	48
7.	Podsumowanie, wnioski i rekomendacje.....	58
8.	Spis tabel i wykresów	60
9.	Aneksy tworzone w toku realizacji badania	62
9.1.	Scenariusz wywiadu pogłębianego z wnioskodawcami/beneficjentami:	62
9.2.	Scenariusz wywiadu pogłębianego z przedstawicielami gmin:	62
9.3.	Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD	63
9.4.	Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD	70
9.5.	Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego.....	80

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.

3.1. Cel główny i cele szczegółowe badania

Celem głównym badania jest przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.

Cele szczegółowe:

- Wypełnienie obowiązku przeprowadzenia ewaluacji zewnętrznej (zgodnie z Wytycznymi 5/3/2017 i 10/1/2022 MRiRW).
- Uzyskanie użytecznych informacji na temat wdrożenia LSR.
- Opracowanie rekomendacji oraz planu ich wdrożenia.
- Wykorzystanie wyników badań społecznych we wstępnej konceptualizacji kolejnej LSR

3.2. Zakres przedmiotowy badania

Realizacja LSR: stopień realizacji celów i wskaźników, stopień realizacji wybranych operacji, wykorzystania budżetu, jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur, oddziaływanie realizacji LSR na rozwój lokalny, bariery realizacji LSR, jakość procesu partycypacji, operacji i procedur.

Działalność biura: efektywność pracy biura i organów LGD, ocena przebiegu konkursów, ocena sposobu przepływu informacji, efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, innowacyjność, proces rozwoju pracowników, efektywność animacji i doradztwa, ochrona danych osobowych, jakość procesu archiwizacji i monitoringu.

Funkcjonowanie partnerstwa: jakość podejmowanych uchwał, skuteczność nadzoru nad biurem LGD, jakość reakcji na zmieniające się warunki, umiejętność współpracy i atmosfera pracy, skuteczność działań strategicznych, jakość współpracy regionalnej i ponadregionalnej, jakość relacji z otoczeniem i promocji.

3.3. Kryteria ewaluacyjne

Kryteria ewaluacyjne stosowane w badaniach to: **skuteczności** bezpośrednio pozwalająca ocenić, na ile efektywne są działania w zakresie osiągnięcia celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura LGD. Z kryterium skuteczności powiązane jest również kryterium **użyteczności**, które rozumiane jest, jako kryterium pozwalające ocenić stopień zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub przyczynienia się do rozwiązania problemów, niezależnie od tego, czy były one zasygnalizowane przez cele interwencji. Zastosowane będzie także kryterium **trwałości**.

Trwałość – w przypadku tego badania – pozwoli ocenić, w jakim stopniu pozytywne efekty zrealizowanych interwencji (na poziomie celów) mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tych projektów na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

3.4. Pytania badawcze

Zgodnie z wytycznymi nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi opracowane zostały odpowiedzi na poniższe pytania badawcze zgrupowane w kategorii analityczne:

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

- Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

Ocena wpływu na kapitał społeczny

- Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
- W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

Przedsiębiorczość

- W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
- Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

- W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
- W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Grupy defaworyzowane

- Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
- Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
- Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Innowacyjność

- W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
- Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Projekty współpracy

- Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
- Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Ocena funkcjonowania LGD

- Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
- Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
- Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?

Ocena procesu wdrażania

- Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
- Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
- Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
- Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Wartość dodana podejścia LEADER

- Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
- Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
- Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
- Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Dodatkowe pytania badawcze:

- Jak układała się współpraca z Samorządem Województwa?
- Jaki jest wpływ systemu zbierania i przekazywania informacji o wdrażaniu i monitoringu Urzędu Marszałkowskiego na sprawność funkcjonowania LGD?
- Jak LGD funkcjonowała w warunkach niepewności legislacyjnej?
- Czy długość procesu weryfikacji wniosków wpłynęła na planowe osiągnięcie wskaźników oraz na wizerunek LGD?
- Czy zasady realizacji projektów grantowych PROW spełniały kryteria prostoty i przyjazności finansowej dla LGD i realizatorów zadań?
- Czy brak standaryzacji procedur na poziomie województwa wpłynął na szybkość i jakość weryfikowania wniosków?
- Jaka jest jakość i znaczenie funkcjonowania wojewódzkiej sieci LGD?

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

Przeprowadzenie badania wymagało zebrania informacji pochodzących z szeregu rozproszonych źródeł, dokonania ich analizy, a następnie wypracowania rekomendacji na poziomie eksperckim. Implikuje to konieczność zastosowania w badaniu szerokiego instrumentarium metod i technik badawczych, dzięki którym możliwe było zgromadzenie kompletnego i wiarygodnego materiału badawczego dotyczącego efektów realizacji LSR. W związku z powyższym, zaplanowano realizację badania z wykorzystaniem koncepcji **triangulacji** metodologicznej.

Triangulacja to zróżnicowanie źródeł danych, metod badawczych i perspektyw badawczych, dzięki któremu możliwe jest zgromadzenie wszechstronnego materiału badawczego i poddanie go kompleksowej analizie i ocenie. Triangulacja została zastosowana odnośnie do:

- źródeł danych: przeanalizowane zostały zarówno dokumenty zastane różnego typu, jak i dane pochodzące ze wcześniejszych badań; zostały one uzupełnione danymi pierwotnymi;
- metod badawczych: łączenie różnych metod badawczych w badaniu tych samych zagadnień, co pozwoliło na uchwycenie różnych aspektów badanego przedmiotu; podejście to pozwoliło też wykorzystać mocne strony każdej metody przy wzajemnej ograniczeniu ich słabości;
- perspektyw badawczych: ewaluacja została przeprowadzona przez pracowników biura LGD oraz przez zewnętrznych doświadczonych badaczy, co pozwoliło uzyskać bogatszy i bardziej wiarygodny obraz badanych zagadnień.

Poza tym zastosowany został partycypacyjny model badania, którego ideą jest jak najszersze zaangażowanie społeczności, zarówno na etapie przygotowania badania, jego realizacji, jak i wnioskowania i rekomendacji.

W odniesieniu do zakresu przedmiotowego i podmiotowego badania niezbędne było zastosowanie holistycznego podejścia do metod i technik badawczych. W każdym z zamierzeń badawczych: realizacji strategii, działaniu LGD oraz funkcjonowaniu biura zastosowane zostały cztery metody lub techniki badawcze:

Badanie źródeł zastanych (desk research)

To metoda zbierania, analizy i interpretacji danych wytworzonych niezależnie od działań badawczych prowadzonych w czasie ewaluacji. Często nazywa się ją analizą danych wtórnych. Dane te można podzielić na wewnętrzne i zewnętrzne. Pierwsze z nich znaleźć można w dokumentacji własnej instytucji. Nie zawsze odpowiadają bezpośrednio na pytania badawcze ale w znaczącym zakresie pozwalają na poznanie kontekstu funkcjonowania LGD.

Z kolei dane zewnętrzne, dane wtórne to efekty działalności innych instytucji w dziedzinie pozyskiwania informacji. Dzięki rozwojowi Internetu dostęp do tych zasobów jest obecnie

niezwykle łatwy i trudności należy szukać nie w ilości danych, ale ich segregacji. Potrzebne informacje można pozyskiwać od instytucji państwowych powołanych do zbierania informacji. Serwis internetowy GUS zawiera nieprzebrane ilości danych o funkcjonowaniu gospodarki, instytucji, firm i organizacji. **Bank Danych Lokalnych**, który jest największym w Polsce uporządkowanym zbiorem informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej, demograficznej, społecznej oraz stanie środowiska, opisującym województwa, powiaty oraz gminy jako podmioty systemu organizacji społecznej i administracyjnej państwa, a także regiony i podregiony stanowiące elementy nomenklatury jednostek terytorialnych. Jednakże w wielu przypadkach dane ze źródeł zastanych są niewystarczające, zbyt powierzchowne, zbyt ogólne lub nieaktualne, by na nich poprzestać, dlatego zwykle potrzebne są działania dla pozyskania danych pierwotnych.

Źródła danych zastanych wykorzystywanych w ewaluacji LGD

- dane statystyczne
- dane urzędowe
- dane gromadzone na portalach społecznościowych
- dane zastane w Lokalnej Grupie Działania
- dane ankiet doradztwa i ankiet oceny szkolenia
- dane realizacji planu komunikacji
- dane z ankiet zadowolenia mieszkańców, rozpoznawalności LGD i funkcjonowania LGD systematycznie gromadzone przez biuro LGD

Ankiety metodą CAWI

Najpopularniejszą metodą pozyskiwania danych pierwotnych są badania kwestionariuszowe. Polegają one na zadawaniu pytań pojedynczym osobom, ale w perspektywie zainteresowań znajdują się zagregowane dane ogólne dla wszystkich badanych. Pierwszym etapem tego typu badań jest sformułowanie pytań. Proces ten polega na postawieniu pytań ogólnych, zazwyczaj na etapie konceptualizacji badań. Z nich z kolei wyprowadzamy pytania szczegółowe. Odbywa się to poprzez identyfikację wskaźników, które będą nas informować o występowaniu i nasileniu zjawiska. W przypadku ewaluacji zewnętrznej prowadzonej zgodnie z wytycznymi MRiRW nr 5/3/2017 i 10/1/2022 zakres pytań został wstępnie określony w załącznikach do podręcznika ewaluacji. Niemniej z uwagi na pewne niedociągnięcia dokumentu część pytań została poprawiona i zmodyfikowana. Ponadto jak wskazano we wstępie Podręcznika ma on charakter pomocniczy nie obowiązkowy w stosunku do Wytycznych MRiRW.

Badania ankietowe były prowadzone techniką CAWI (Computer Assisted Web Interview). To badanie ankietowe przeprowadzane w Internecie. Opracowane narzędzie badawcze (kwestionariusz ankiety) wprowadzane jest do komputera w formie umożliwiającej wypełnienie ankiety na stronie internetowej użytkownika. Badania tego typu są stosunkowo tanie, nie wymagają również zaangażowania wielu realizatorów. Współczesne narzędzia umożliwiają tworzenie skomplikowanych i atrakcyjnych ankiet. Można dopasować je w

wymiarze graficznym i estetycznym. Dobór próby jest możliwy dwiema metodami. Ankietę można wysłać pod określone adresy mailowe, co w pewnym stopniu jest odpowiednikiem ankiety pocztowej wraz z jej zaletami i wadami. Innym sposobem jest zamieszczenie jej na stronie internetowej lub jako „wyskakujące okienko”. Metoda ta uniemożliwia kontrolę nad doborem próby, który jest faktycznie doborem przypadkowym, dodatkowo obarczonym błędem struktury społecznej i demograficznej użytkowników Internetu.

W badaniach ewaluacyjnych zastosowano obydwie techniki w zależności od badanych grup.

- Grupa nr 1: wnioskodawcy i beneficjenci.

Z tego względu, że dostępne są dane kontaktowe do tych osób możliwe było wykorzystanie aplikacji wysyłającej unikalne linki do ankiety internetowej na zdefiniowane wcześniej adresy mailowe. W tym przypadku nie obliczano minimalnej liczebności próby gdyż traktowano to badanie jako masowe, z założeniem przebadania całej populacji.

łącznie przebadano 33 osoby.

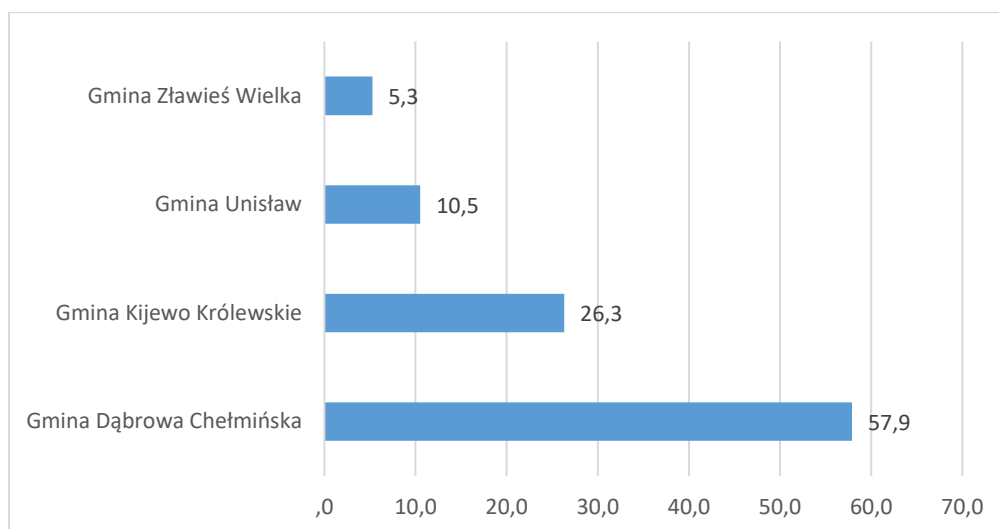
- Grupa nr 2: mieszkańcy obszaru LSR.

Pozyskanie opinii reprezentatywnej grupy mieszkańców nie jest możliwe w ramach zasobów, którymi dysponuje Zleceniodawca, dlatego opracowano procedurę zbliżoną do takiej, która pozwoli na identyfikację podglądów i opinii mieszkańców poszczególnych gmin wchodzących w skład Partnerstwa.

Linki do ankiet zostały rozesłane (przy wsparciu pracowników Biura LGD) do gmin partnerskich z prośbą o wstawienie linku na stronę internetową gminy. Dzięki temu zabiegowi pozyskane zostały dane z poszczególnych gmin odpowiadających obszarowi LSR.

łącznie przeprowadzono 276 ankiet. Z uwagi na charakter badań CAWI dokonano weryfikacji braków danych i do dalszej analizy przeznaczono 102 ankiety.

Wykres 1. Procent ankiet z poszczególnych gmin

Źródło: badania własne

Wywiady pogłębione (IDI i TDI)

To technika badań jakościowych, w której badacz prowadzi rozmowę z respondentem. Nie jest to jednak zwykła rozmowa, ale opiera się ona na przygotowanym wcześniej scenariuszu. Dokument ten nie musi zawierać konkretnych pytań, lecz wytyczne, jakie tematy rozmowy należy podjąć. Wywiad ma strukturę swobodną, mniejsze znaczenie ma kolejność zadawanych pytań a większe uzyskanie określonych informacji. Tematy są eksplorowane bardzo dogłębnie, prowadzący wywiad dopytuje i stara się zrozumieć, nie tylko fakty, ale motywy zachowania badanego. Zasadniczą rolę w badaniu odgrywają umiejętności i doświadczenie osoby prowadzącej wywiad. Ponieważ wywiady pogłębione są rozmową sam na sam z respondentem, prowadzący musi zdobyć jego zaufanie, by uzyskać czasami bardzo osobiste informacje. Wywiady indywidualne stosuje się gdy zachodzi potrzeba eksploracji pola zainteresowań, przygotowania do konstruowania narzędzi jakościowych lub do interpretacji trudnych do wyjaśnienia wyników badań ilościowych. Wywiady prowadzone były metodą TDI (telefoniczny wywiad pogłębiony) przede wszystkim ze względu na oczekiwania respondentów oraz krótki czas na realizację tego zadania.

Wywiady prowadzono z następującymi osobami:

- 2 wywiady z członkami Rady
- 3 wywiady z wnioskodawcami realizującymi projekty
- 3 wywiady z wnioskodawcami, których projekty nie są realizowane
- Wywiad z Prezesem LGD
- Wywiady z przedstawicielami gmin (po 1 z gminy)

Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI fokus)

Tym różni się od wywiadu indywidualnego, że prowadzący badanie, nazywany moderatorem, przepytuje jednocześnie grupę kilku osób. Zazwyczaj grupy fokusowe mają liczebność od 8 do 12 osób, lecz w specyficznych przypadkach może być ich mniej lub więcej. Ważną cechą grupy jest jej homogeniczność - powinno się unikać zróżnicowania grup ze względu na płeć, wiek, status społeczny czy różnice intelektualne. Wynika to z zasadniczego celu prowadzenia badań tą metodą, czyli wewnętrznej dyskusji grupowej i interakcji w grupie. Dzięki tej metodzie można w tym samym czasie zdobyć informacje od kilku osób, pogłębiając ją dodatkowo o spostrzeżenia dotyczące dyskusji pomiędzy uczestnikami.

Wywiady tą metodą charakteryzują się większym skomplikowaniem organizacyjnym. Wymagane jest zebranie odpowiedniej grupy osób w jednym miejscu o jednym czasie. Często na spotkanie zaprasza się więcej osób i prowadzi się selekcję tych, którzy lepiej pasują do profilu grupy i dają większą rękojmię udzielania informacji i wymiany zdań. Wywiady grupowe, z uwagi na dyskusję wielu osób, muszą być rejestrowane co umożliwia późniejsze zidentyfikowanie, jak kształtowała się rozmowa, która osoba wypowiadała dane poglądy i jak te poglądy zmieniały się w trakcie dyskusji. Zogniskowane wywiady grupowe realizuje się w specjalnych pomieszczeniach zwanych fokusowniami, które są wyposażone w weneckie lustro umożliwiające zleceniodawcy obserwację wywiadu. W miejscowościach, gdzie nie ma fokusowni stosuje się technikę wywiadów naturalnych.

Wywiad prowadzono w grupie pracowników biura LGD, członków Zarządu, członków Rady wnioskodawców oraz członków Partnerstwa.

Zogniskowany wywiad grupowy (FGI) prowadzony w ramach ewaluacji pozwala pozyskać informacje w skumulowany sposób. Dodatkowo wartość pozyskanych informacji wzmocniona jest poprzez odpowiednie wykorzystanie procesów grupowych.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.

5.1. Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju

Na koniec 2021 roku na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” mieszkali 34 892 osoby. To o 1839 więcej niż w roku 2015 (wzrost o 5,5%). Sytuacja zaludnienia gmin obszaru LGD jest wewnętrznie dość zróżnicowana; w większości regionów ludności przybywa - najwięcej w gminie Zławieś Wielka (11%), która jest w poniższym zestawieniu jednocześnie najliczniejsza - 14 968. W gminie Unisław zaobserwowano natomiast tendencję depopulacyjną (– 0,6%). Najmniej liczebna jest gmina Kijewo Królewskie, w której mieszka 4512 osób.

Tabela 1. Ludność ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	2086210	2083927	2082944	2077775	2072373	2061942	b.d.
Dąbrowa Chełmińska	8115	8218	8285	8349	8369	8415	8471
Kijewo Królewskie	4474	4467	4504	4538	4516	4521	4512
Unisław	6981	6973	7003	6997	6956	6989	6941
Zławieś Wielka	13483	13699	13872	14096	14386	14675	14968
Suma	33053	33357	33664	33980	34227	34600	34892

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Poniższa tabela prezentuje saldo migracji ludności, a zatem zarówno migracje wewnętrzne (polegające na przemieszczaniu się ludności w wyniku zmiany miejsca zamieszkania lub przeniesienia się z terenów miejskich do wiejskich lub odwrotnie) oraz zewnętrzne (wyjazdy z kraju stałego zamieszkania lub przyjazdy do kraju w celu zamieszkania na stałe lub na pobyt czasowy). Na terenie LGD "Zakole Dolnej Wisły" średnia sald wyniosła w 2021 roku 85. Największą ujemną wartość badanego wskaźnika (-31) odnotowano w gminie Unisław, natomiast dodatnią - w gminie Zławieś Wielka (277).

Tabela 2. Saldo migracji w ruch wewnętrznym i zewnętrznym

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	b.d.	-1622	-1304	-2463	-2666	-2018	b.d.

Dąbrowa Chełmińska	b.d.	66	68	46	28	36	90
Kijewo Królewskie	b.d.	-25	6	12	-29	25	5
Unisław	b.d.	2	15	-5	-34	11	-31
Zławieś Wielka	b.d.	161	99	192	231	234	277
Średnia dla gmin LGD	b.d.	51	47	61	49	77	85

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Udział ludności w wieku produkcyjnym w stosunku do wszystkich mieszkańców spada w latach 2015-2021 na badanym obszarze o 3,7%. Średnio, wartość omawianego wskaźnika na 2021 rok wynosiła 62%. Największy spadek w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie oddziaływania LGD "Zakole Dolnej Wisły" zanotowano w gminie Unisław (-5,2%), natomiast najmniejszy – w gminie Zławieś Wielka (-2,5%)

Tabela 3. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem

Etykiety wierszy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko- pomorskie	62,7	62,2	61,5	60,9	60,4	59,9	b.d.
Dąbrowa Chełmińska	64,7	64,4	63,8	63,4	63,2	62,5	62,2
Kijewo Królewskie	63,9	63,8	63	62,1	62,4	62,1	61,7
Unisław	63,7	63,3	62,8	62,4	61,5	60,8	60,4
Zławieś Wielka	63,7	63,2	62,8	62,6	62,3	62,3	62,1
Średnia dla gmin LGD	64	63,675	63,1	62,1	62,35	61,925	61,6

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Wskaźnik obciążenia demograficznego, czyli stosunek liczby dzieci i osób w starszym wieku (65 i więcej lat) do liczby osób znajdujących się w przedziale wiekowym 15-64, na terenie LGD "Zakole Dolnej Wisły" rośnie. W ciągu 6 lat liczba osób z taką metryką zwiększyła się na badanym obszarze o 21,8%. Najszybciej seniorów przybywa w gminach Unisław oraz Zławieś Wielka (prawie 22% więcej w roku 2021 niż w 2015), a najwolniej – w gminie Kijewo Królewskie (18,7%). Na badanym obszarze średnio 14% osób ma więcej niż 65 lat; największą wartość badanego wskaźnika zaobserwowano w gminie Unisław (16%), natomiast najmniejszą, równą średniej dla gmin LGD, w gminie Dąbrowa Chełmińska.

Tabela 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	15	16	17	17	18	18	b.d.
Dąbrowa Chełmińska	11	12	12	13	13	14	14
Kijewo Królewskie	12	13	13	14	14	14	15
Unistaw	13	14	14	14	15	15	16
Zławieś Wielka	11	11	11	12	12	13	13
Średnia dla gmin LGD	12	12	13	11	14	14	14

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W latach 2015-2020 na obszarze oddziaływania LGD "Zakole Dolnej Wisły" obserwuje się znaczny wzrost wydatków budżetów gmin na jednego mieszkańca. Przeciętnie, w 2020 roku wartość badanego wskaźnika wyniosła 1717 zł, o 547 zł więcej niż w roku 2015 (46,7% wzrost). To wartość większa niż ta dla województwa kujawsko-pomorskiego, w którym wydatki budżetów zwiększyły się o ponad 40%. Największy wzrost omawianego wskaźnika na terenie gmin LGD, aż 72,3%, zarejestrowano w gminie Unistaw; to jednocześnie region, w którym w 2020 roku poziom wydatków był najwyższy - 1826 zł na jednego mieszkańca. Najniższy, natomiast, równy 1594 zł, był w gminie Kijewo Królewskie, gdzie odnotowano również najmniejszy wzrost badanego wskaźnika (35,5%).

Tabela 5. Wydatki budżetów gmin na jednego mieszkańca (w złotych)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
województwo kujawsko-pomorskie	1086	1126	1290	1506	1535	1604
Dąbrowa Chełmińska	1237	1178	1239	1419	1637	1737
Kijewo Królewskie	1176	1121	1562	1345	1661	1594
Unistaw	1060	1147	1246	1470	1574	1826
Zławieś Wielka	1207	1094	1276	1350	1492	1710
Średnia dla gmin LGD	1170	1135	1331	1396	1591	1717

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej spada w latach 2015-2020 na terenie LGD "Zakole Dolnej Wisły" - średnio o ponad 38%. To o tyle samo co w województwie kujawsko-pomorskim. W 2020 roku osób korzystających z takiej pomocy było przeciętnie 613 na 10 tysięcy mieszkańców. Najbardziej liczebne, pod tym względem, są gminy Kijewo Królewskie (817 beneficjentów na 10 tysięcy ludności) oraz Unisław (800 beneficjentów na 10 tysięcy ludności), natomiast najmniej - Dąbrowa Chełmińska (405 beneficjentów na 10 tysięcy ludności). Ta ostatnia jest jednocześnie gminą, w której osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej ubyło najwięcej - aż o połowę.

Tabela 6. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
województwo kujawsko-pomorskie	966	883	802	723	659	596
Dąbrowa Chełmińska	811	644	528	466	442	405
Kijewo Królewskie	1269	1075	949	1005	881	817
Unisław	1246	975	1002	913	891	800
Zławieś Wielka	678	694	614	490	533	430
Średnia dla gmin LGD	1001	847	773	576	687	613

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na terenie LGD "Zakole Dolnej Wisły" rośnie liczba podmiotów gospodarki narodowej. Przeciętnie, w 2021 roku takich podmiotów było 877 - to 27,7% wzrost w porównaniu z rokiem 2015. Najmniej podmiotów gospodarki narodowej, 20%, przybyło w gminie Unisław, natomiast najwięcej - w gminie Zławieś Wielka (34%); to jednocześnie region, w którym poziom badanego wskaźnika był najwyższy, równy 1775.

Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	193470	194099	195717	197657	203548	209750	0
Dąbrowa Chełmińska	670	680	702	714	717	768	816
Kijewo Królewskie	249	246	247	267	286	301	313
Unisław	504	494	518	532	558	572	605

Zławieś Wielka	1325	1350	1415	1472	1555	1652	1775
Średnia dla gmin LGD	687	693	721	746	779	823	877

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W ciągu 6 lat na badanym obszarze rejestruje się w systemie REGON coraz więcej osób fizycznych, prawnych oraz prowadzących działalność rolniczą. Przeciętnie, w 2021 roku na 10 tysięcy mieszkańców zarejestrowano 929 takich podmiotów. To ponad 20% wzrost w porównaniu z 2015 rokiem - wówczas liczba ta wynosiła 772. Na tle województwa kujawsko-pomorskiego, dla którego w latach 2015-2020 odnotowano wzrost na poziomie 9,7%, dla obszaru LGD jest on zatem zauważalnie większy. Jeśli chodzi o region, w którym w badanym okresie przybyło najwięcej podmiotów gospodarczych, to należy tu wymienić gminę Kijewo Królewskie (24,6%). Najmniejszy wzrost zaobserwowano natomiast w gminie Dąbrowa Chełmińska (16,6%). Najliczniejsza - pod względem liczby podmiotów wpisanych do Rejestru w 2021 roku - gmina to Zławieś Wielka (1186 na 10 tysięcy ludności).

Tabela 8. Podmioty wpisane do REGON na 10 tys. ludności

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	927	931	940	951	982	1017	b.d.
Dąbrowa Chełmińska	826	827	847	855	857	913	963
Kijewo Królewskie	557	551	548	588	633	666	694
Unisław	722	708	740	760	802	818	872
Zławieś Wielka	983	985	1020	1044	1081	1126	1186
Średnia dla gmin LGD	772,0	767,8	788,8	811,8	843,3	880,8	928,8

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na terenie LGD "Zakole Dolnej Wisły" rośnie średnia liczba nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 tysięcy ludności w wieku produkcyjnym; w 2021 roku wyniosła ona 138 – to ponad 32% wzrost w porównaniu z rokiem 2015. Największy rozwój w tym zakresie ze wszystkich gmin LGD zarejestrowano w gminie Unisław - liczba podmiotów w latach 2015-2021 podwoiła się. W jednym regionie, mianowicie gminie Kijewo Królewskie zaobserwowano spadek badanego wskaźnika na poziomie 1,2% oraz najmniejszą liczbę nowo zarejestrowanych

podmiotów - 83 na 10 tysięcy ludności. W najlepiej rozwiniętym, pod tym względem, regionie tj. w gminie Zławieś Wielka, takich podmiotów było w 2021 roku 165 na 10 tysięcy ludności.

Tabela 9. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	131	124	129	148	143	127	b.d.
Dąbrowa Chełmińska	124	138	115	162	74	144	154
Kijewo Królewskie	84	56	78	156	124	114	83
Unistaw	74	66	109	137	96	85	150
Zławieś Wielka	136	136	153	160	146	137	165
Średnia dla gmin LGD	105	99	114	124	91	98	138

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Od 2015 roku na obszarze funkcjonowania LGD zwiększa się liczba organizacji społecznych. W 2021 roku było ich na 10 tysięcy mieszkańców średnio 36 (ponad 17% wzrost w porównaniu z rokiem 2015). Gminą, która wyróżnia się na tle pozostałych jest z pewnością Kijewo Królewskie - zaobserwowano tu 41,6% wzrost liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych; to jednocześnie region, który może pochwalić się największą liczbą takich organizacji zarejestrowanych w 2021 roku – 51 na 10 tysięcy mieszkańców. Najmniej jest ich natomiast w gminie Zławieś Wielka – 30 na 10 tysięcy mieszkańców.

Tabela 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	31	32	34	33	34	35	b.d.
Dąbrowa Chełmińska	31	32	33	32	33	32	31
Kijewo Królewskie	36	40	42	44	44	51	51
Unistaw	29	29	30	29	29	30	32
Zławieś Wielka	27	29	30	26	27	28	30
Średnia dla gmin LGD	31	33	34	33	33	35	36

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W latach 2015-2021 spada liczba bibliotek publicznych i filii na terenie LGD "Zakole Dolnej Wisły". Najwięcej instytucji ubyło w badanym okresie w gminie Dąbrowa Chełmińska (3 biblioteki w 2015 roku - 1 w 2021), natomiast w gminach Zławieś Wielka oraz Unisław wartość omawianego wskaźnika utrzymuje się na niezmiennym poziomie (kolejno 3 i 2 biblioteki). Ten ostatni to jednocześnie region, który może pochwalić się największą liczbą czytelników na 1000 ludności (110 osób), natomiast najslabiej, pod tym względem, wypada w poniższym zestawieniu gmina Kijewo Królewskie (68 osób).

Tabela 11. Biblioteki publiczne i filie

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	421	414	408	405	403	397	3
Dąbrowa Chełmińska	3	3	3	1	1	1	1
Kijewo Królewskie	2	1	1	1	1	1	1
Unisław	2	2	2	2	2	2	2
Zławieś Wielka	3	3	3	3	3	3	3
Średnia dla gmin LGD	3	2	2	2	2	2	2

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na obszarze funkcjonowania LGD "Zakole Dolnej Wisły" spada liczba osób bezrobotnych. W latach 2015-2021 zmniejszyła się ona prawie o 31%. Tendencja ta najbardziej widoczna jest w gminie Dąbrowa Chełmińska (-48%), natomiast najmniej – w gminie Zławieś Wielka (-14,9%); to jednocześnie region, w którym osób bez pracy było w 2021 roku najwięcej - 423. W sumie, bezrobotnych na badanym obszarze zarejestrowano 925, z czego 31% stanowią mężczyźni, a 69% - kobiety.

Tabela 12. Bezrobotni zarejestrowani ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo kujawsko-pomorskie	107255	98522	81543	72655	64060	73482	b.d.
Dąbrowa Chełmińska	264	247	209	189	133	166	137
Kijewo Królewskie	238	230	187	170	162	175	157

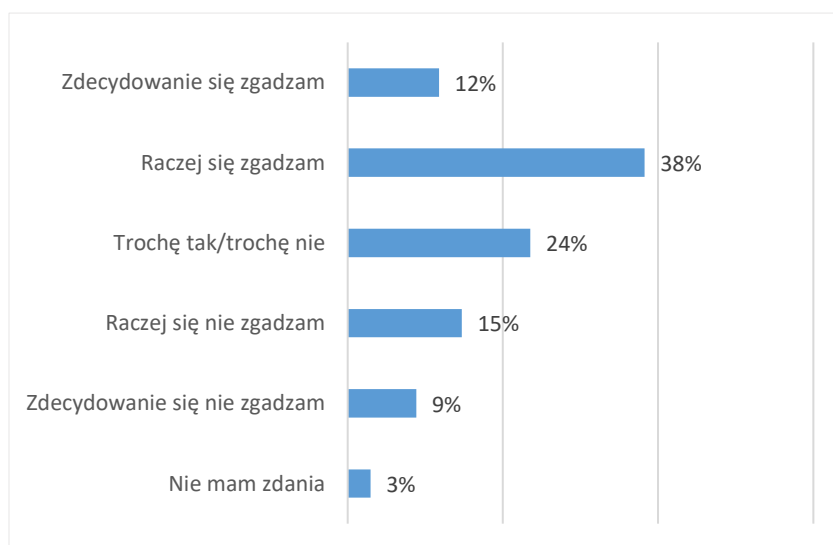
Unistaw	340	292	263	246	197	273	208
Zławieś Wielka	497	459	402	389	338	410	423
Średnia dla gmin LGD	335	307	265	249	208	256	231

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

5.2. Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju

Połowa ankietowanych zgadza się ze stwierdzeniem, że ich gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogą realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby, z czego 12% jest o tym przekonana. 24% badanych zajęło w tej sprawie przeciwne stanowisko i taki sam odsetek respondentów zaznaczył odpowiedź „trochę tak, trochę nie”.

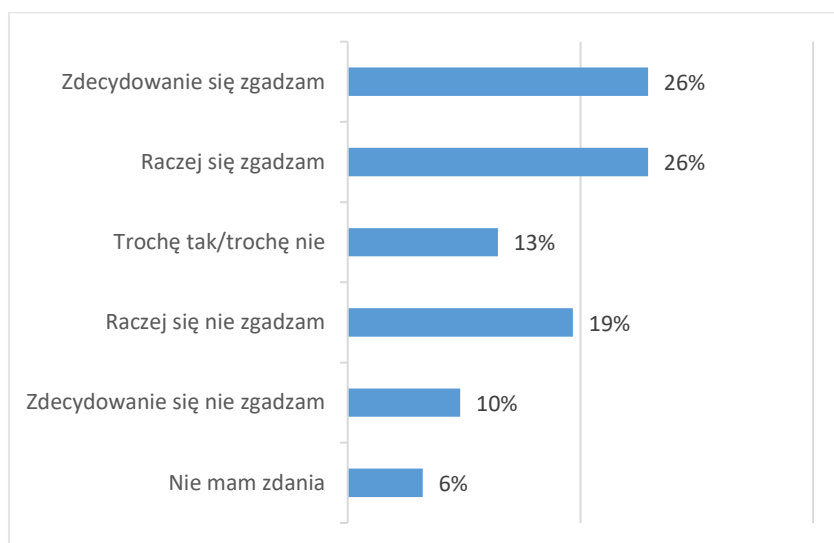
Wykres 2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

Źródło: badania własne

52% badanych uważa, że w ostatnich latach warunki do życia w ich gminie poprawiły się, w tym połowa z nich zdecydowanie zgadza się z tym stwierdzeniem. Prawie 30% ankietowanych ma odmienne zdanie w tej kwestii, a niecałe 20% nie potrafi udzielić jednoznacznej odpowiedzi na zadane pytanie („trochę tak, trochę nie”, „nie mam zdania”).

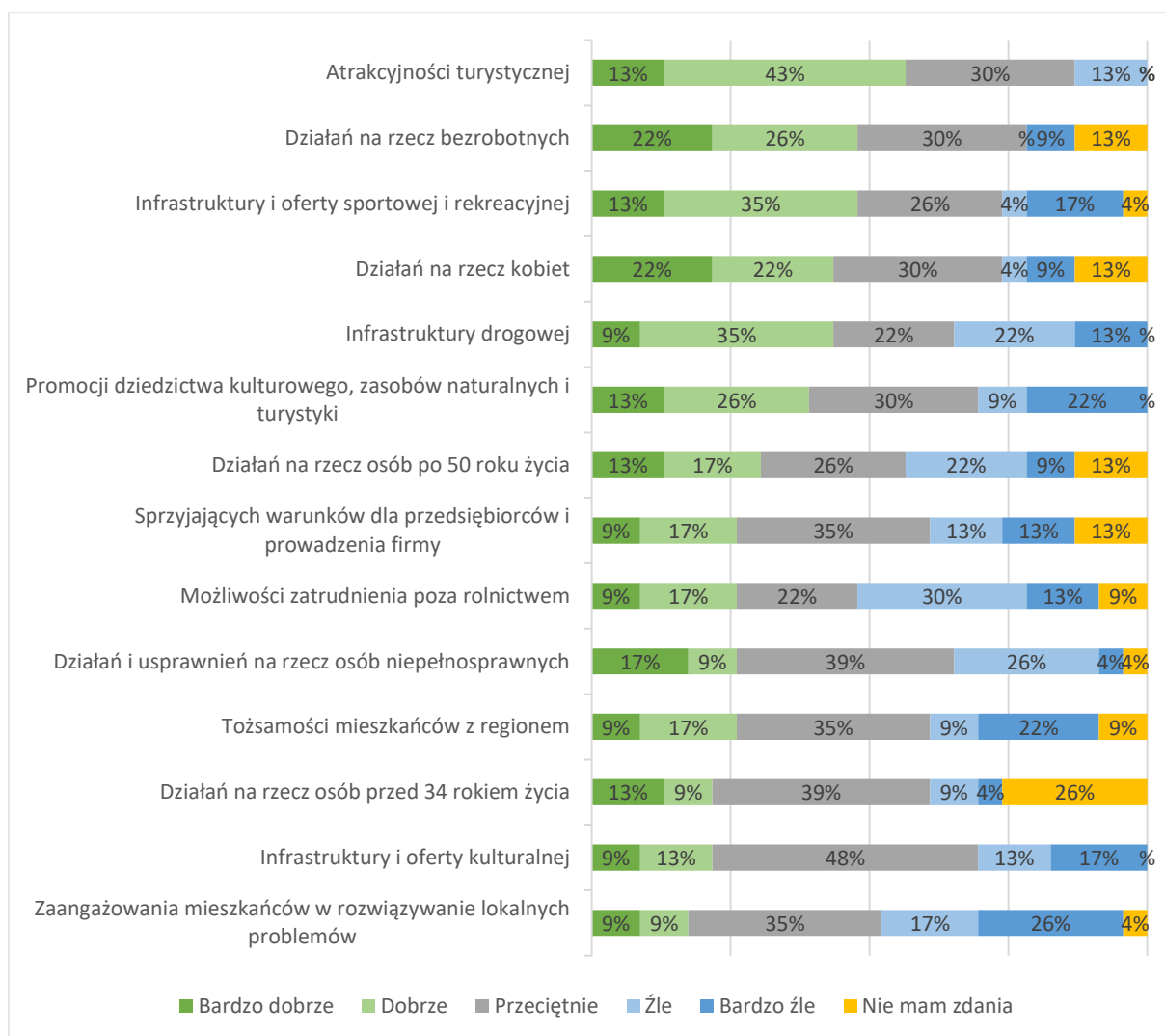
Wykres 3. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?

Źródło: badania własne

Mieszkańcy, poproszeni o ocenę ich gminy na poszczególnych płaszczyznach, najwyższe noty przyznali atrakcyjności turystycznej (56,5% odpowiedzi „bardzo dobrze”, „dobrze”), działaniom na rzecz bezrobotnych oraz infrastrukturze i ofercie sportowej i rekreacyjnej (obie kategorie otrzymały po 47,8% pozytywnych wskazań). Wysoko w poniższym zestawieniu znajdują się również działania na rzecz kobiet oraz infrastruktura drogowa – te obszary pozytywnie ocenia ponad 43% ankietowanych. Taki sam odsetek osób wyraziło niepocholebną opinię (odpowiedzi „źle” i „bardzo źle”) na temat zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów oraz możliwości zatrudnienia poza rolnictwem. Warto ponadto zwrócić uwagę na fakt, że spora część wszystkich poniższych odpowiedzi to te przeciętne - najwięcej otrzymała ich infrastruktura i oferta kulturalna (48%).

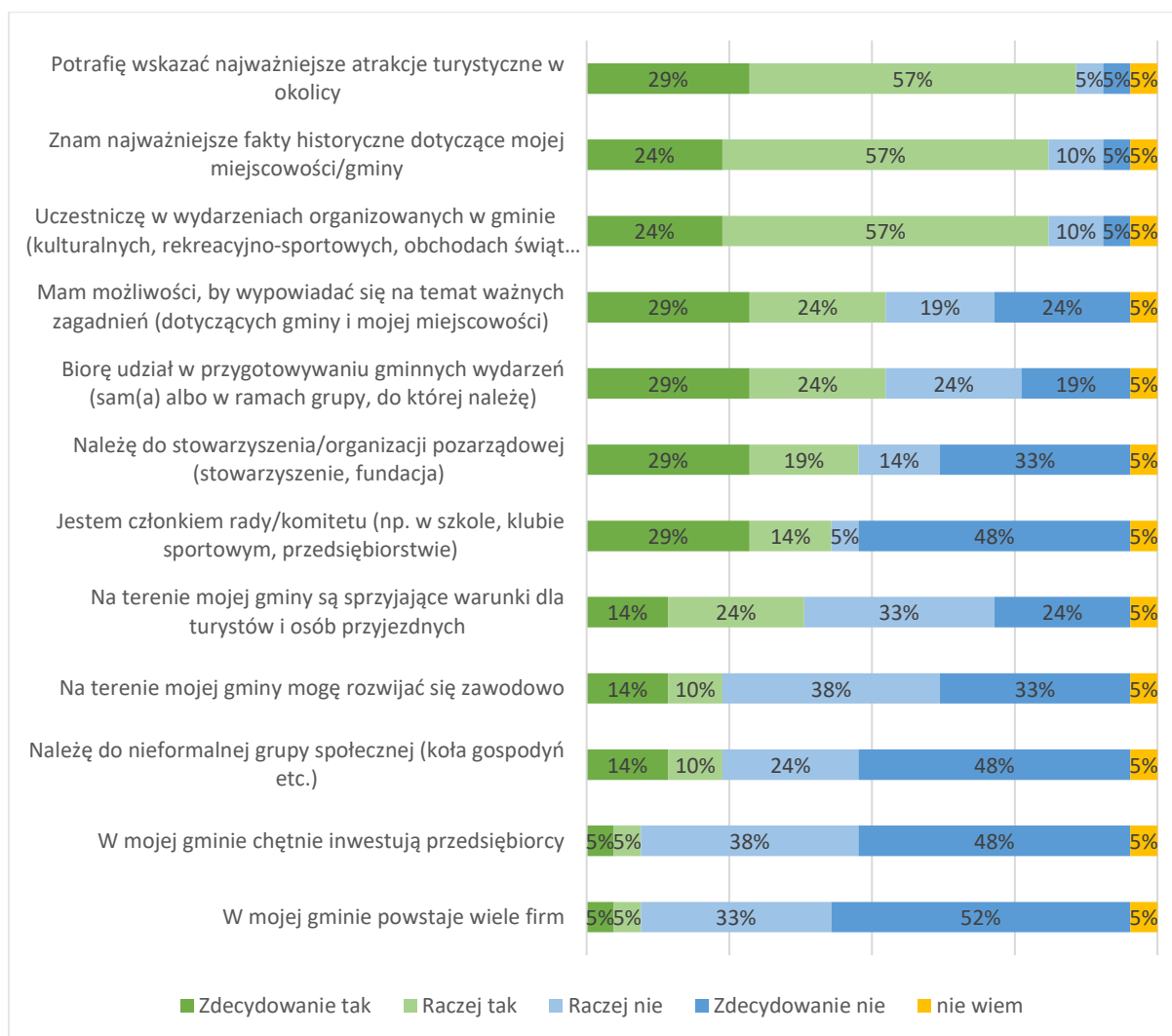
Wykres 4. Ocena gminy na wymiarach

Źródło: badania własne

Jeśli chodzi o zaangażowanie mieszkańców w funkcjonowanie gminy, ankietowani mogą z pewnością pochwalić się znajomością atrakcji turystycznych w okolicy (85,7% wskazań). Odpowiadający dysponują wiedzą historyczną dotyczącą ich miejscowości oraz uczestniczą w kulturalnych, rekreacyjno-sportowych wydarzeniach organizowanych w gminie (po 81% odpowiedzi w obu obszarach). Ponad połowa respondentów deklaruje, że ma możliwości, by wypowiadać się na temat ważnych zagadnień dotyczących ich miejscowości oraz że bierze udział w przygotowywaniu gminnych wydarzeń. Zdaniem 86% ankietowanych w ich gminie nie powstaje wiele firm, a przedsiębiorcy niechętnie w niej inwestują.

Wykres 5. Opinie na temat zaangażowania w funkcjonowanie gminy

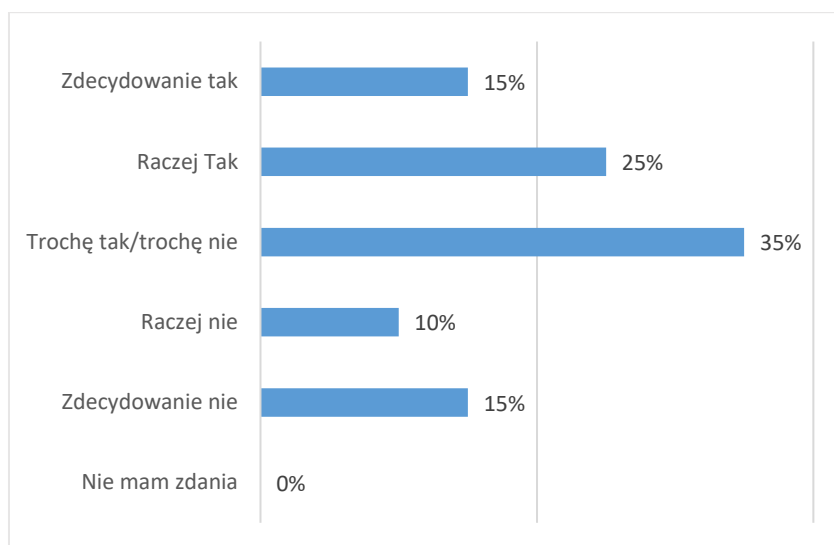

Źródło: badania własne

Mieszkańcy raczej są zadowoleni z warunków życia w gminie – 40% respondentów odpowiedziało twierdząco na zadane pytanie. Co czwarty ankietowany ma odmienne zdanie w tej kwestii, a 35% badanych trochę jest, a trochę nie jest zadowolonych z warunków panujących w gminie.

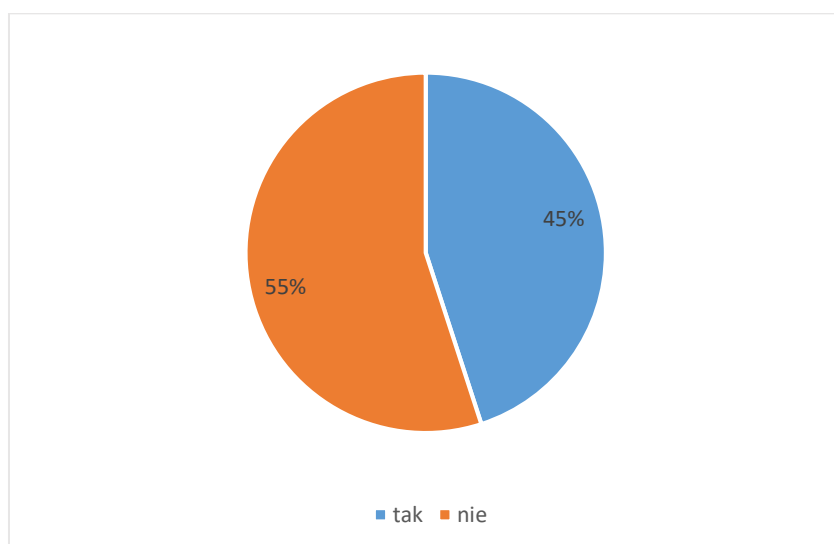
Wykres 6. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Źródło: badania własne

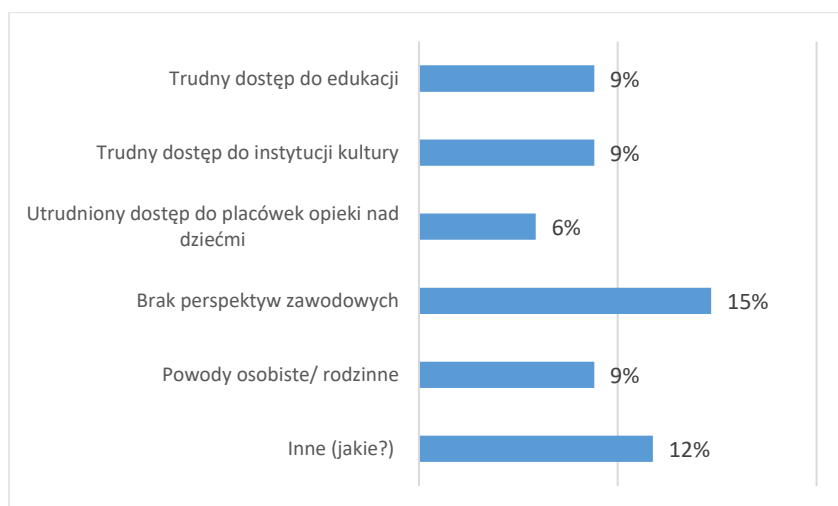
45% odpowiadających rozważa zmianę miejsca zamieszkania; jest to podyktowane przede wszystkim brakiem perspektyw zawodowych. Poza powodami osobistymi, badani w dalszej kolejności ewentualną decyzję o wyprowadzce argumentują trudnym dostępem do edukacji oraz do instytucji kultury.

Wykres 7. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?

Źródło: badania własne

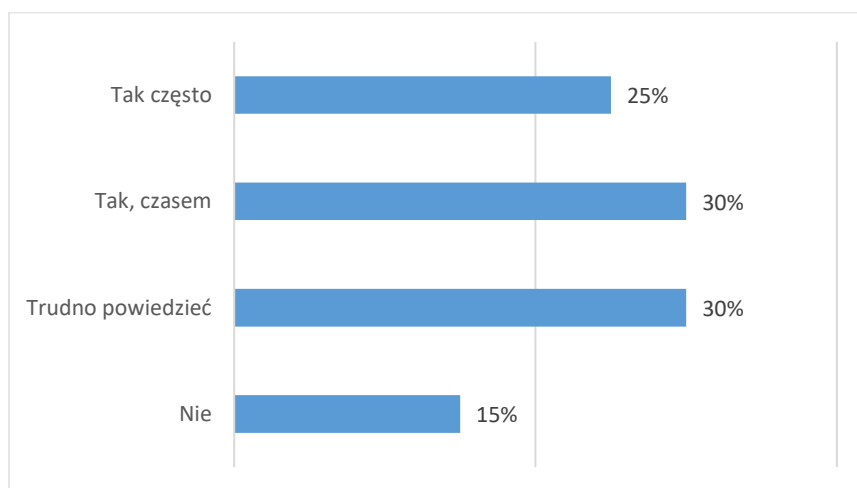
Wykres 8. Powody zmiany miejsca zamieszkania

Źródło: badania własne

Ponad połowa ankietowanych (55%), począwszy od 2016 roku, osobiście korzystała z infrastruktury, obiektów finansowanych ze środków unijnych, z czego co piąta osoba korzystała z nich często. 30% respondentów zaznaczyła odpowiedź “trudno powiedzieć”, natomiast 15% nie korzystało z wyżej wymienionych projektów.

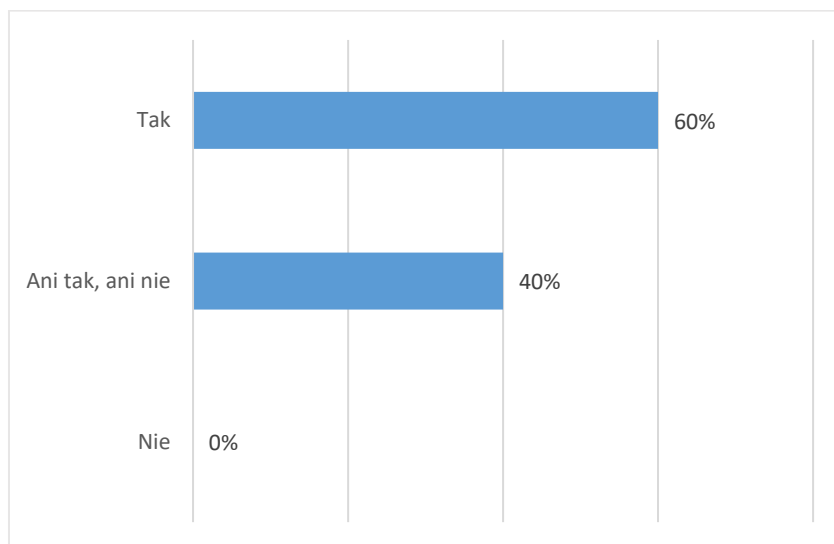
Wykres 9. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Źródło: badania własne

Większość badanych (60%) twierdzi, że projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców. 40% respondentów na zadane pytanie odpowiedziało “ani tak, ani nie”.

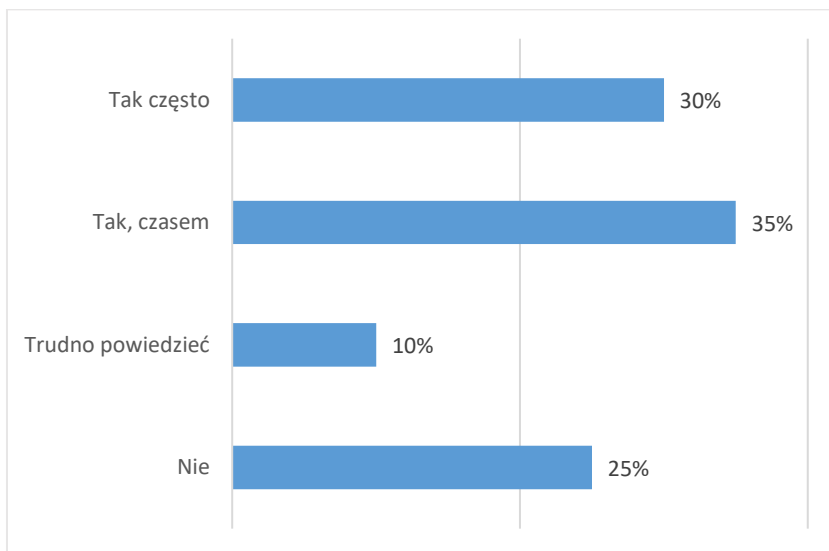
Wykres 10. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Źródło: badania własne

65% osób, począwszy od 2016 roku, osobiście korzystało ze szkoleń, spotkań, festynów finansowanych ze środków unijnych, z czego 30% deklaruje, że korzystało z nich często. Co czwarty badany nie korzystał z wyżej wymienionych projektów, a co dziesiąty ma trudności z odpowiedzią na to pytanie.

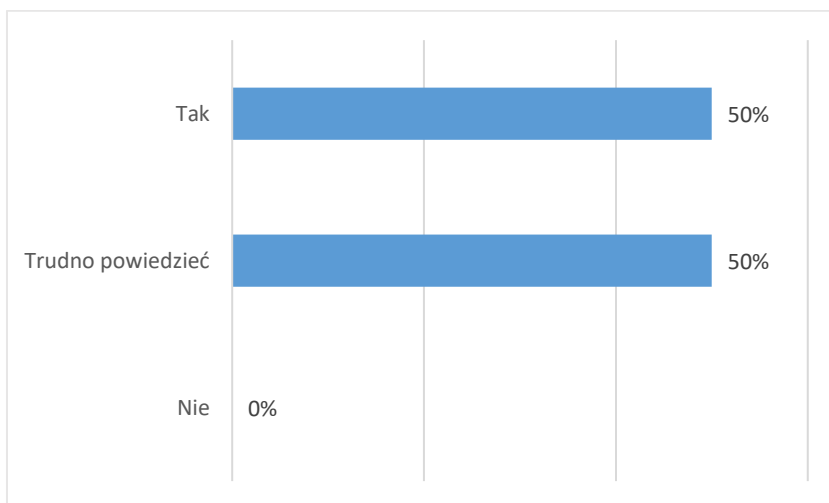
Wykres 10b. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, poczynwszy od 2016 r.?

Źródło: badania własne

Opinie badanych w kwestii zainteresowania mieszkańców wspomnianymi projektami są podzielone - połowa uważa, że szkolenia, spotkania i festyny cieszą ich zainteresowaniem, połowa twierdzi przeciwnie.

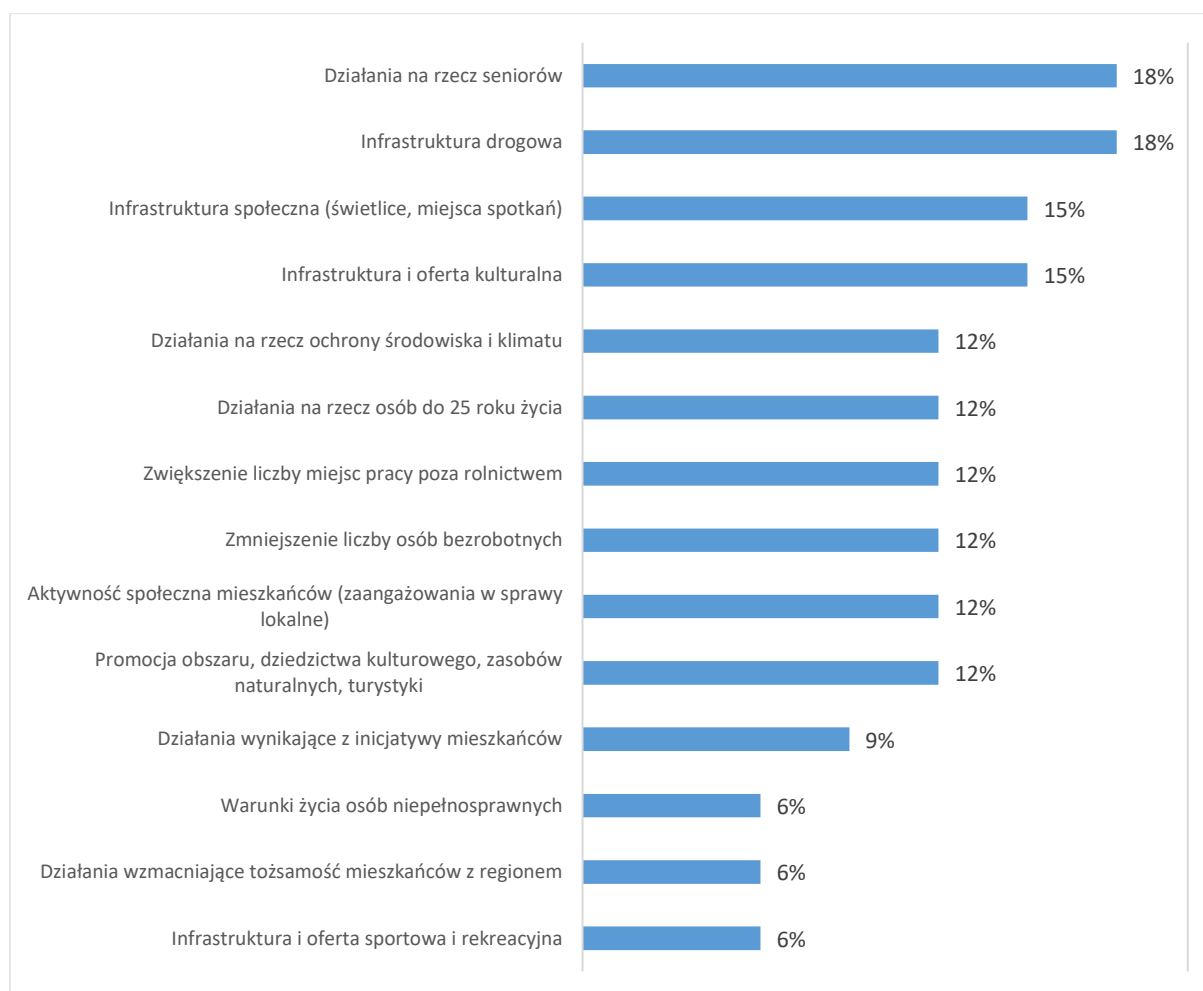
Wykres 11. Czy Pan/i zdaniem szkolenia, spotkania, festyny cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Źródło: badania własne

Gdyby to na mieszkańcach spoczywała decyzja o podziale dodatkowych środków finansowych, przeznaczyliby je oni w przede wszystkim na działania na rzecz seniorów oraz na infrastrukturę drogową (oba obszary uzyskały 18% głosów). W dalszej kolejności ankietowani dofinansowaliby infrastrukturę społeczną oraz infrastrukturę i ofertę kulturalną (oba obszary wskazało 15% ankietowanych). Zainteresowaniem w tej kwestii nie cieszą się działania wynikające z inicjatywy mieszkańców (9% odpowiedzi), a także warunki życia osób niepełnosprawnych, działania wzmacniające tożsamość mieszkańców z regionem oraz infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna (6% wskazań w każdej z kategorii).

Wykres 12. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?

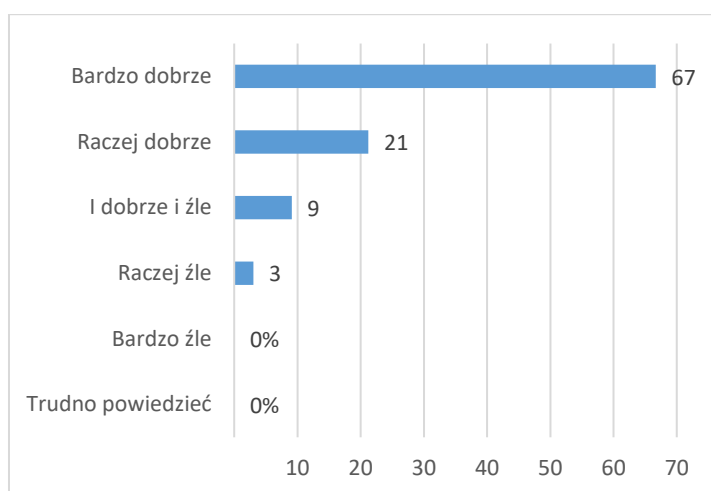
Źródło: badania własne

5.3. Funkcjonowanie LGD

Ocena pracy biura

Lokalna Grupa Działania została oceniona przez 88% ankietowanych pozytywnie, z czego 67% osób przyznało jej bardzo dobre noty. „I dobrze i źle” ocenia ją 9% respondentów, natomiast zdaniem zaledwie 3% badanych funkcjonuje ona raczej źle.

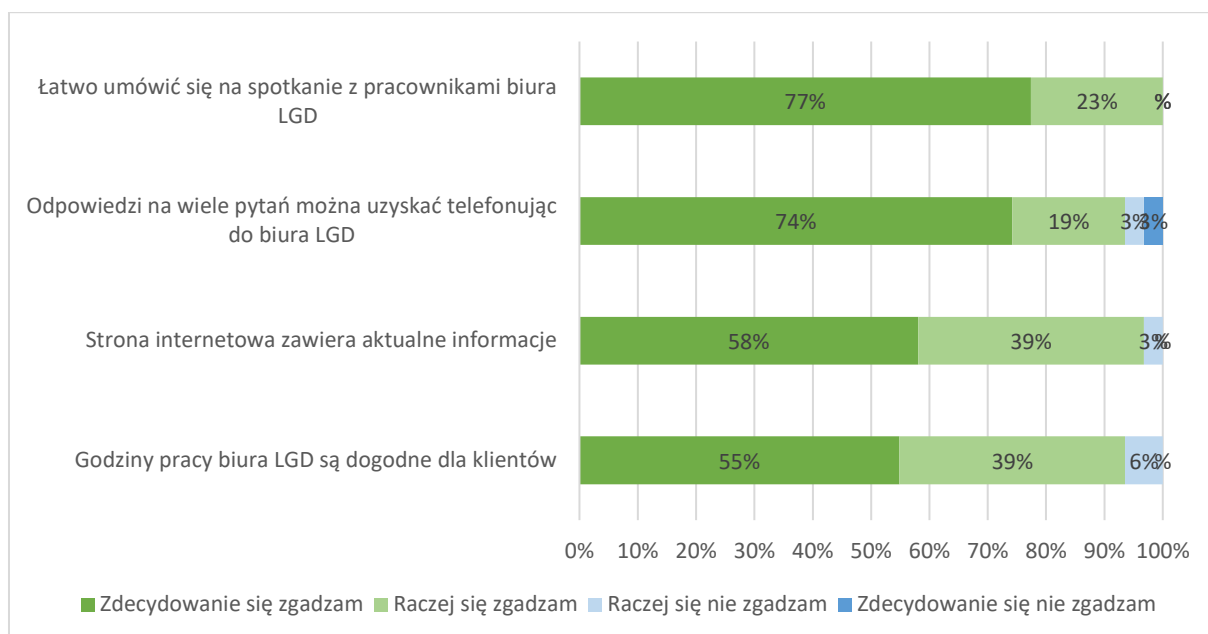
Wykres 13. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania?

Źródło: badania własne

Biuro LGD również zebrало pozytywne oceny od ankietowanych; najbardziej doceniono fakt, że łatwo jest umówić się na spotkanie z pracownikami biura (77% odpowiedzi „zdecydowanie się zgadzam”) oraz że odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do biura (74% odpowiedzi „zdecydowanie się zgadzam”).

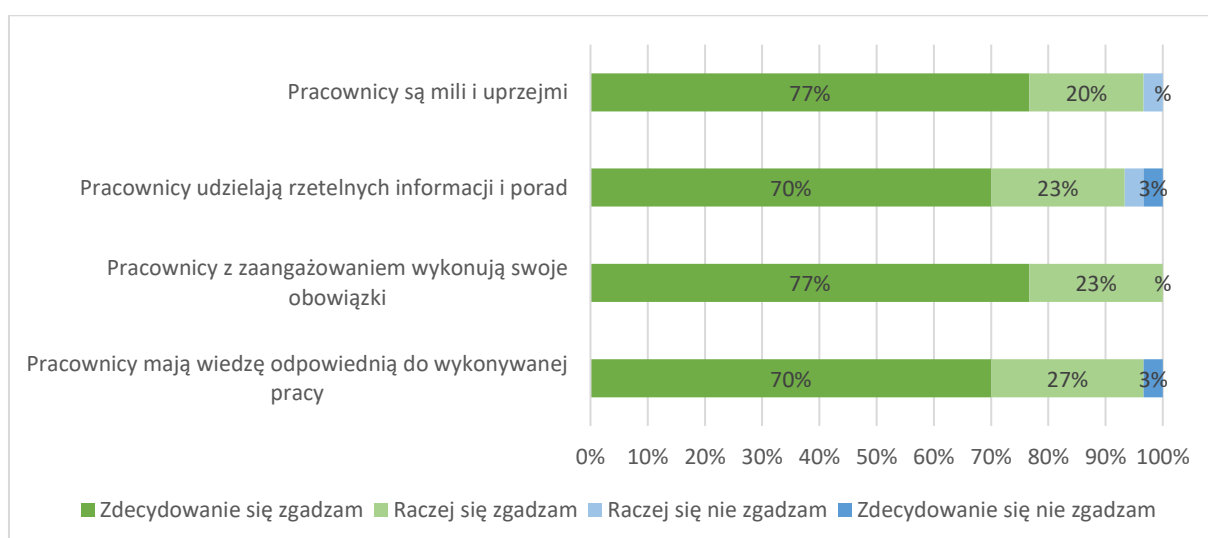
Wykres 14. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Źródło: badania własne

Respondenci zgodnie twierdzą, że pracownicy biura są mili i uprzejmi oraz że z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki (oba stwierdzenia otrzymały po 77% odpowiedzi “zdecydowanie się zgadzam”). 70% osób zdecydowanie zgadza się tym, że pracownicy udzielają rzetelnych informacji i porad oraz że mają oni wiedzę odpowiednią do wykonywanej pracy.

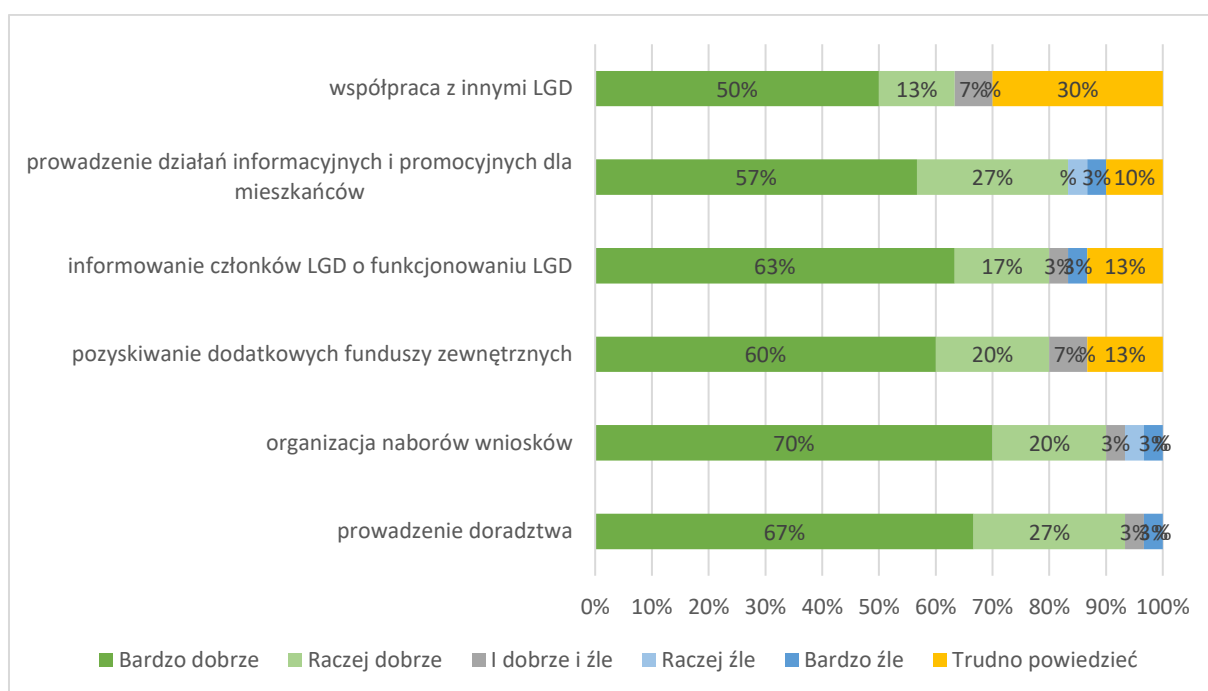
Wykres 15. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Źródło: badania własne

Jeśli chodzi o opinie dotyczące funkcjonowania Biura, są one w przeważającej mierze pochlebne. Prowadzenie doradztwa oraz organizacja naborów wniosków to obszary, które pozytywnie ocenia najwięcej ankietowanych osób - odpowiednio 93% i 90% odpowiedzi "bardzo dobrze" i "raczej dobrze". Najwięcej zróżnicowanych ocen otrzymała współpraca z innymi LGD – 63% ankietowanych ocenia ją dobrze, natomiast aż 30% ma trudności z wypowiedzeniem się na ten temat. Po 6% respondentów negatywnie ocenia organizację naborów wniosków oraz prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych dla mieszkańców.

Wykres 16. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach

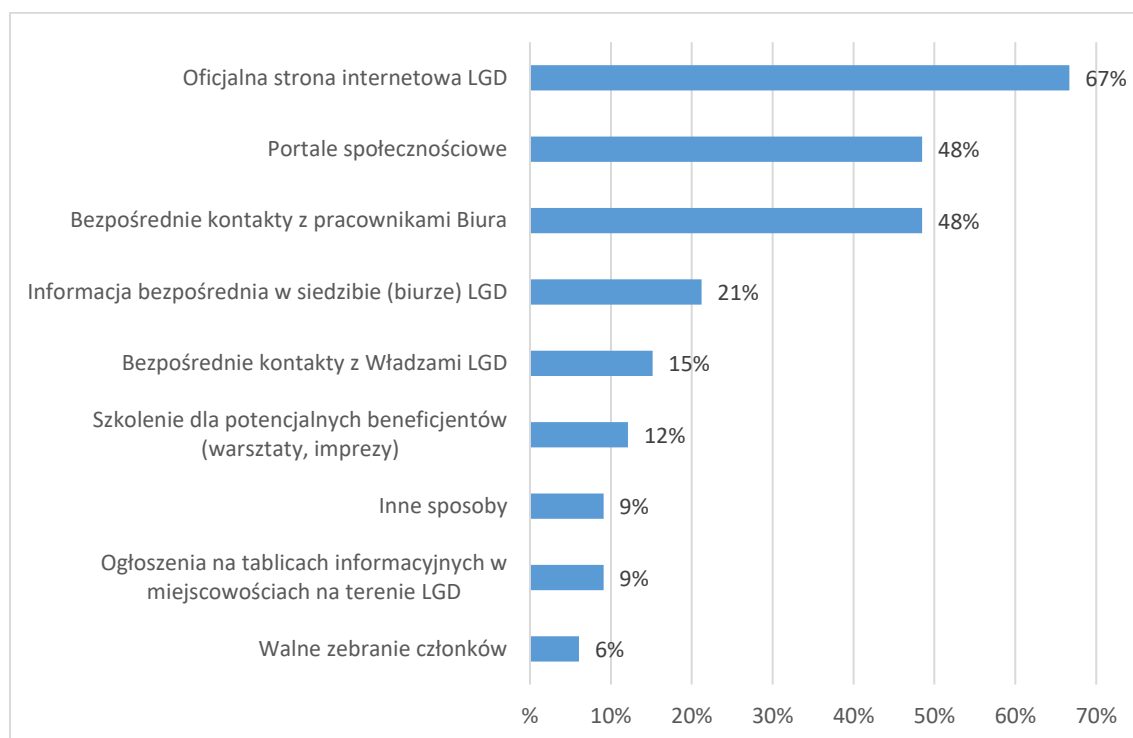

Źródło: badania własne

Ponad 2/3 ankietowanych jako źródło informacji dotyczących funkcjonowania LGD wskazuje oficjalną stronę internetową Stowarzyszenia. 48% takie informacje czerpie z portali społecznościowych i taki sam odsetek osób – z bezpośrednich kontaktów z pracownikami Biura. Walne zebranie członków oraz ogłoszenia na tablicach informacyjnych nie stanowią rezerwuaru informacji dla mieszkańców – korzysta z nich mniej niż 10% badanych.

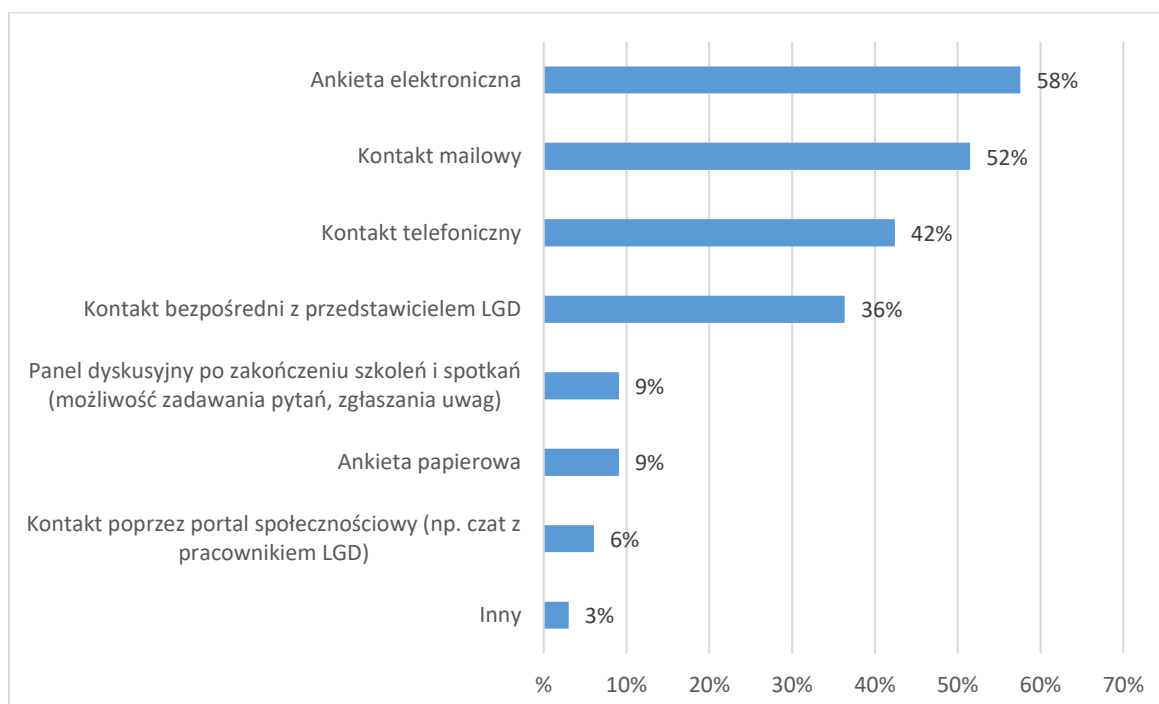
Wykres 17. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania?

Źródło: badania własne

Ankieta elektroniczna to najbardziej odpowiedni sposób przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD – takiej odpowiedzi udzieliło 58% respondentów. Dalej, w poniższym zestawieniu znajduje się kontakt mailowy oraz telefoniczny – wskazuje je kolejno 52% i 42% badanych. Spora grupa odpowiadających (36%) wybrała ponadto kontakt bezpośredni z przedstawicielem LGD jako najbardziej odpowiedni kanał przekazywania informacji. Panel dyskusyjny, ankieta papierowa oraz portal społecznościowy to natomiast najrzadziej wskazywane przez badanych narzędzia - otrzymały one poniżej 10% odpowiedzi.

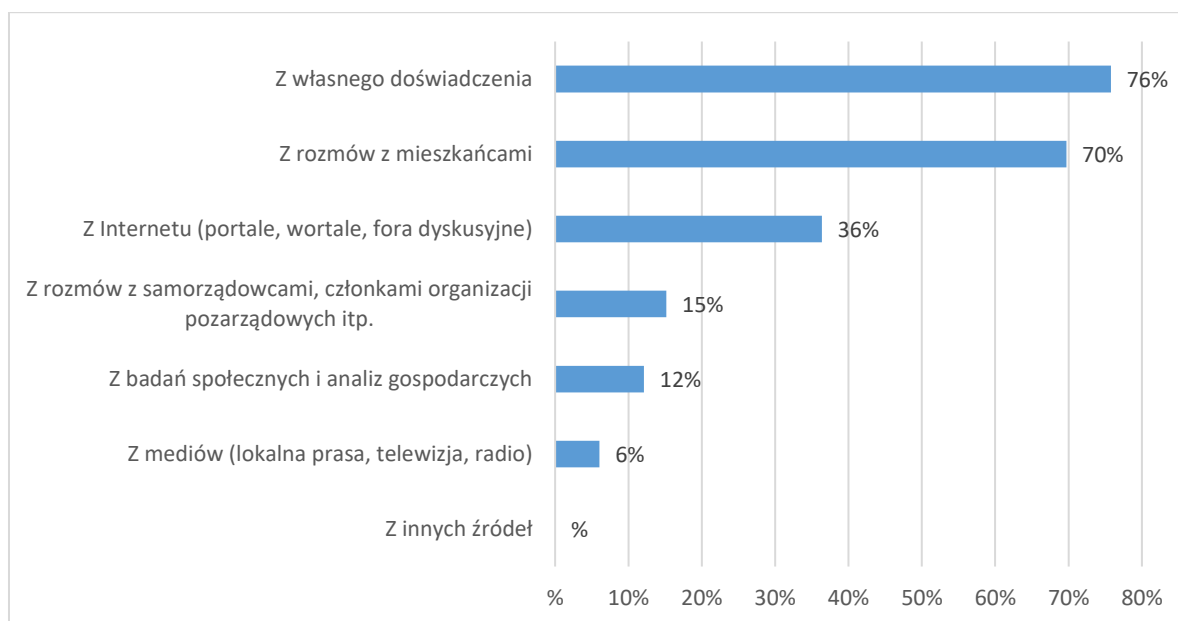
Wykres 18. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?

Źródło: badania własne

Informacje o potrzebach lokalnej społeczności ankietowani czerpią przede wszystkim z własnego doświadczenia (76%) oraz z rozmów z mieszkańcami (70%). Z internetu takie informacje pozyskuje 36% badanych. Media, badania społeczne i analizy gospodarcze to źródła informacji o mieszkańcach dla mniej niż 12% odpowiadających.

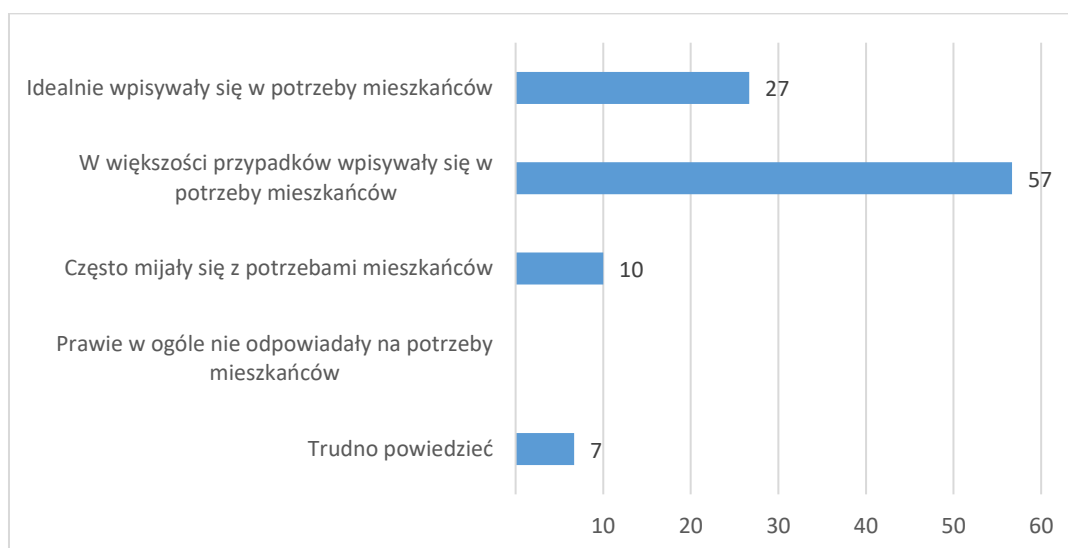
Wykres 19. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców?

Źródło: badania własne

84% respondentów twierdzi, że nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców, z czego 27% uważa, że wpisywały się w ich potrzeby idealnie. Co dziesiąty ankietowany jest zdania, że nabory wniosków często mijały się z potrzebami lokalnej społeczności, a 7% osób ma trudności z wypowiedzeniem się w tej kwestii.

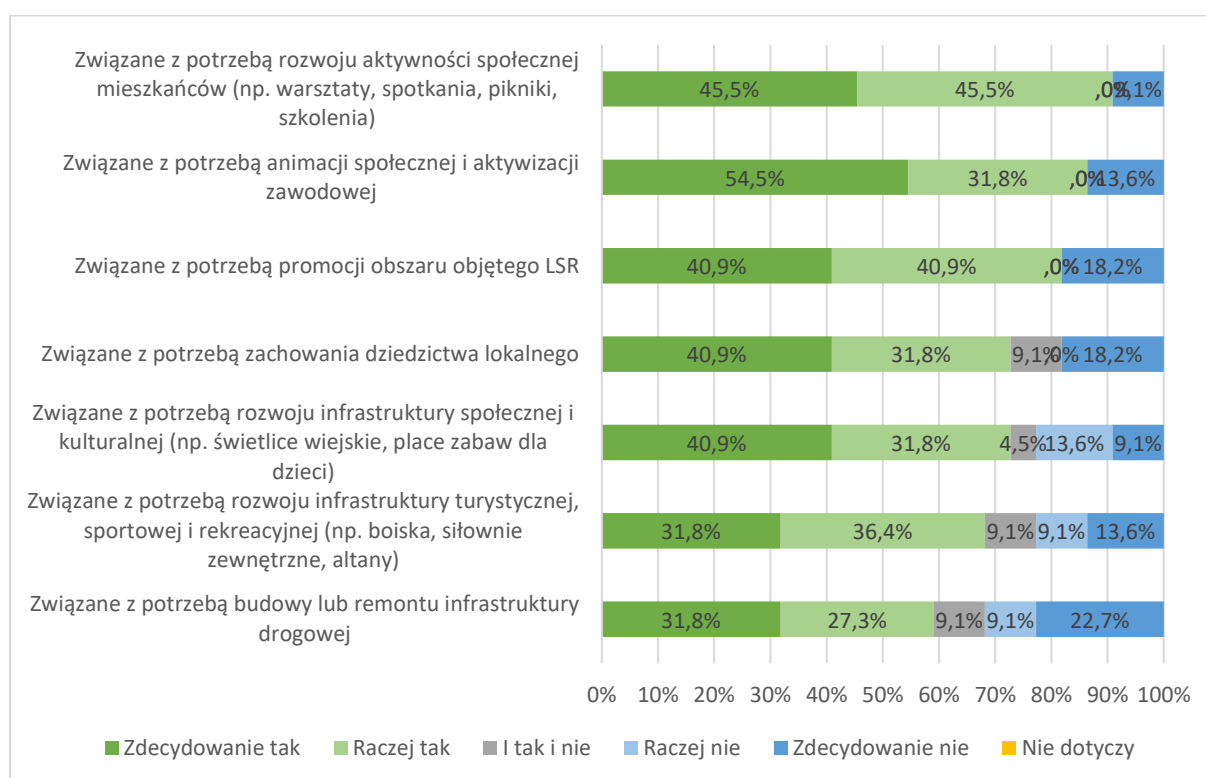
Wykres 20. Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

Źródło: badania własne

Według mieszkańców realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych - w każdym z niżej wymienionych obszarów, przynajmniej 59% ankietowanych wyraziło pozytywną opinię. 91% badanych twierdzi, że nabory wniosków przyczyniły się do poprawy sytuacji związanej z rozwojem aktywności społecznej mieszkańców. Nabory wniosków realizowane w LGD pomogły ponadto w rozwiązaniu problemów związanych z potrzebą animacji społecznej i aktywizacji zawodowej (86,4% pozytywnych odpowiedzi). 31% badanych uważa, że nie odpowiedziały one jednak na potrzeby związane z budową lub remontem infrastruktury drogowej oraz na te związane z rozwojem infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej, społecznej oraz kulturalnej (22,7%).

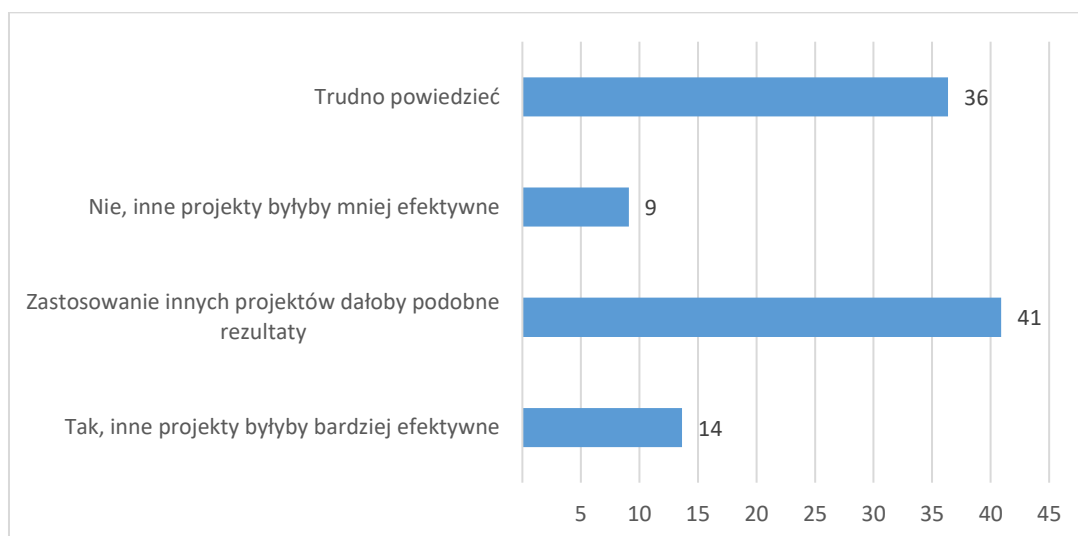
Wykres 21. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z:

Źródło: badania własne

Według 41% badanych zastosowanie innych projektów dałoby podobne rezultaty, a zdaniem 9% odpowiadających inne projekty byłyby mniej efektywne; przeciwnie twierdzi 14% respondentów. Aż 36% osób zaznaczyło w tej kwestii odpowiedź "trudno powiedzieć".

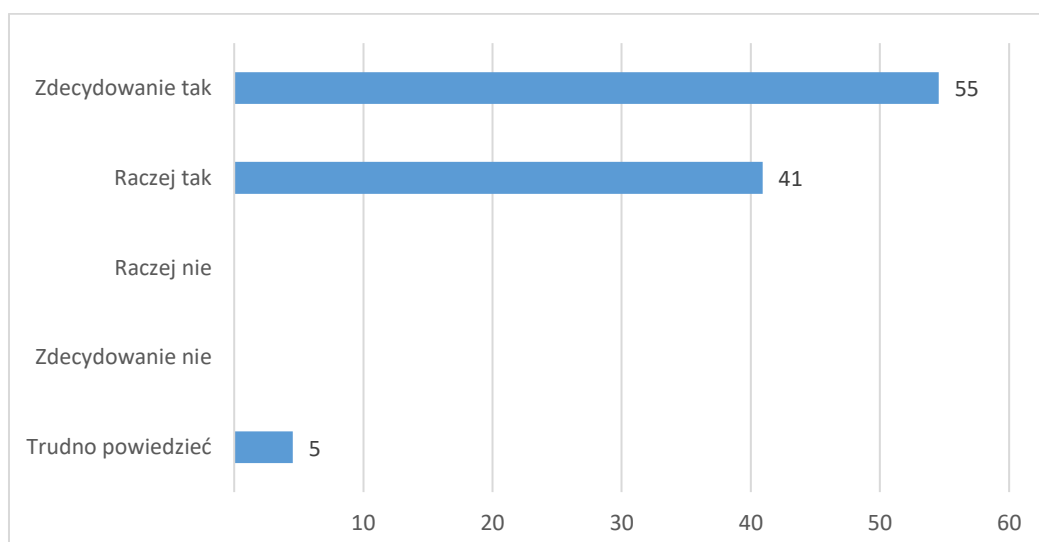
Wykres 22. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?

Źródło: badania własne

Zdecydowana większość badanych (96%) twierdzi, że środki finansowe przeznaczone na wdrażanie LSR zostały wydane z korzyścią dla społeczności, z czego 55% uważa, że zdecydowanie zostały one wydane efektywnie.

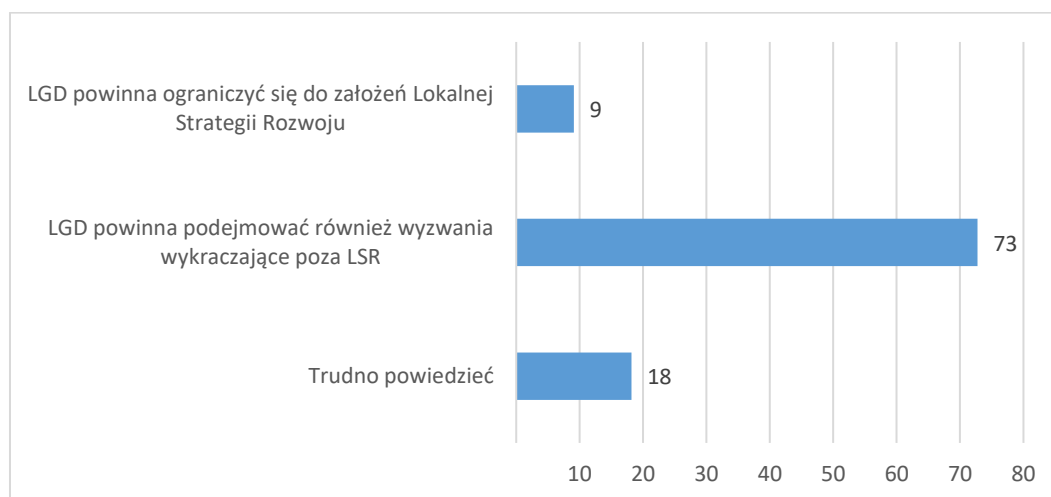
Wykres 23. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?

Źródło: badania własne

LGD powinna podejmować również wyzwania wykraczające poza LSR – takiej opinii jest 73% respondentów. Przeciwnie stanowisko w tej sprawie zajęło 9% ankietowanych, a 18% nie ma sprecyzowanego zdania na ten temat.

Wykres 24. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?

Źródło: badania własne

Doradztwo biura LGD

LGD świadczy indywidualne, bezpłatne usługi doradcze. W latach 2016 – 2021 usługi doradcze w zakresie spotkań indywidualnych otrzymało ogółem 387 podmiotów.

Duże zainteresowanie doradztwem wynika z tego, że można za nie otrzymać dodatkowe punkty w ramach lokalnych kryteriów wyboru. LGD preferuje wnioskodawców korzystających z doradztwa biura LGD na etapie przygotowania wniosku o dofinansowanie. Konsultacja (w Biurze LGD) z pracownikami Biura LGD wypełnionego wniosku i biznesplanu daje możliwość uniknięcia błędów i braków powodujących ryzyko odrzucenia wniosku z przyczyn formalnych. Dzięki temu rozwiązaniu wnioski składane do LGD są znacznie lepszej jakości i dają większą szansę na realizację i końcowe rozliczenie.

Zgodnie z zapisami strategii, w założonym planie komunikacji, bezpośrednio po świadczonej usłudze doradczej prowadzone są badania satysfakcji. Wyniki satysfakcji są bardzo wysokie. Wskaźniki usług doradczych oceniane są jako: bardzo dobre. Badani wskazują, że treści przekazywane są w prosty, przejrzysty oraz rzeczowy sposób. Przydatność pozyskanych informacji przez wnioskodawców uzyskało najwyższe oceny. Jak również ocena udzielonego doradztwa w przeważającej ilości uzyskało ocenę bardzo dobrą.

Tabela 13 Doradztwo w liczbach

	Indywidualne doradztwo (liczba podmiotów, którym udzielono doradztwa)
2016	52
2017	88
2018	41
2019	94
2020	98
2021	14
suma	387

Źródło: dane LGD

Plan komunikacji i plan szkoleń

W latach 2016-2021 zorganizowano 11 szkoleń (1-3 szkolenia w roku w zależności od potrzeb). Szkolenia kierowane do wewnątrz organizacji pozwalały pracownikom biura, członkom Rady i członkom Zarządu sprawniej wykonywać swoje zadania. Szkolenia dotyczyły wdrażania LSR, zasad ewaluacji i monitoringu LSR, oceny i wyboru wniosków, zasad ubiegania się o granty, zasad wypełniania dokumentacji, zasad efektywnej komunikacji ze społeczeństwem, zasad przygotowania i opracowywania biznesplanów dla operacji związanych z podejmowaniem lub rozwijaniem działalności gospodarczej.

Lokalna Grupa Działania prowadziła zróżnicowane działania komunikacyjne, docierając do różnych grup odbiorców. Głównym celem planu komunikacji w latach 2016-2021 było systematyczne informowanie lokalnej społeczności o zasadach przyznawania dofinansowania. W ramach planu komunikacji LGD prowadziła spotkania i szkolenia dotyczące ogłaszanych naborów wniosków. Tego typu spotkania prowadzone były przed każdym naborem i pozwalały potencjalnym wnioskodawcom na zrozumienie zakresu konkretnego konkursu oraz zasad ubiegania się o wsparcie. Organizowano konferencje połączone z dyskusją nt. zasad oceniania i wyboru operacji przez Stowarzyszenie. Istotnym celem było również utrzymanie dobrego wizerunku i rozpoznawalności LGD, budowanie jej marki.

Do realizacji powyższych celów LGD wykorzystwała cały arsenał narzędzi komunikacyjnych.

W celu promocyjnym organizowano dużo spotkań, imprez lokalnych, konkursów o tematyce regionalnej, które zarazem promowały markę Stowarzyszenia. Brano udział w wielu konferencjach, organizowano szkolenia tematyczne informacyjno-aktywizacyjne nt. możliwości pozyskania dofinansowania. Organizowane były tzw. kawiarenki obywatelskie dotyczące m. in. działań realizowanych w ramach LSR, konkursów, animacji, stanu wdrażania

LSR. Rokrocznie drukowano ulotki informacyjne (od 1000 do 4000 szt. w 2017 roku), przygotowywano plakaty informacyjne (100-200 szt. rocznie), które promowały obszar i działanie Stowarzyszenia. Przy okazji imprez lokalnych promowano LGD na stoiskach promocyjnych. Organizowano jednocześnie warsztaty kulinarne i artystyczne, które aktywizowały mieszkańców, a zarazem promowały działalność Stowarzyszenia.

Korzystano z mediów elektronicznych i tradycyjnych. Systematycznie zamieszczano artykuły w prasie lokalnej i artykuły na stronie internetowej LGD oraz w mediach społecznościowych, których zasięg jest ogólnopolski. Do zbadania efektywności działań informacyjnych i konsultacyjnych wykorzystywano ankiety. Bieżąca analiza ich wyników pozwalała na dopasowanie jakości i intensywności działań komunikacyjnych do potrzeb mieszkańców.

Funkcjonowanie organów – Zarząd, Rada, Walne Zebranie Członków

Stowarzyszenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” liczy 76 członków indywidualnych i instytucjonalnych (stan na podstawie - LSR na lata 2014-2020), w tym 7 osób pochodzi z sektora publicznego, 19 osób z sektora społecznego, 17 członków to przedsiębiorcy i 33 osoby to mieszkańcy regionu.

W latach 2016 – 2021 czteroosobowy Zarząd spotkał się 79 razy. Odbłyły się 12 spotkań Walnego Zgromadzenia Członków. Oprócz kwestii związanych z funkcjonowaniem i rozliczaniem Stowarzyszenia zebrania dotyczyły także aktualizacji LSR. Rada LGD spotykała się 30 razy.

Tabela 14. Spotkania organów LGD

	Posiedzenia Zarządu LGD	Posiedzenia Rady LGD	WZC
2016	11	0	4
2017	14	3	2
2018	18	4	2
2019	12	8	1
2020	13	8	1
2021	11	7	2
suma	79	30	12

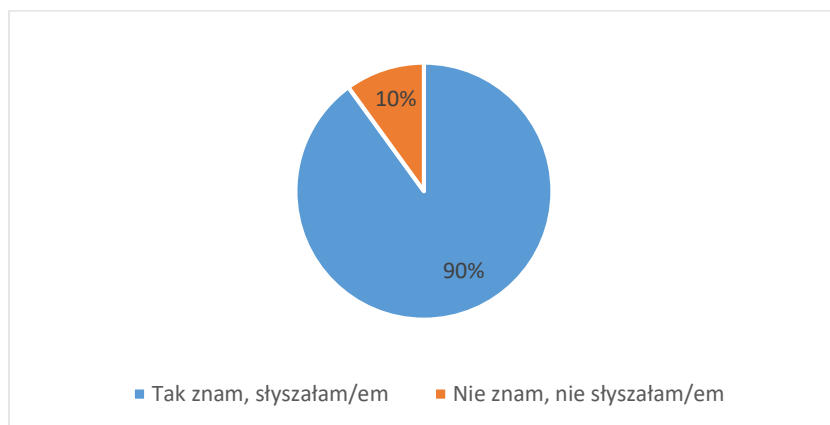
Źródło: dane LGD

Rozpoznawalność LGD

Zdecydowana większość ankietowanych mieszkańców deklaruje znajomość LGD. Szeroko zakrojone działania animacyjne oraz oferta pomocy dla różnych grup społecznych dała rezultaty.

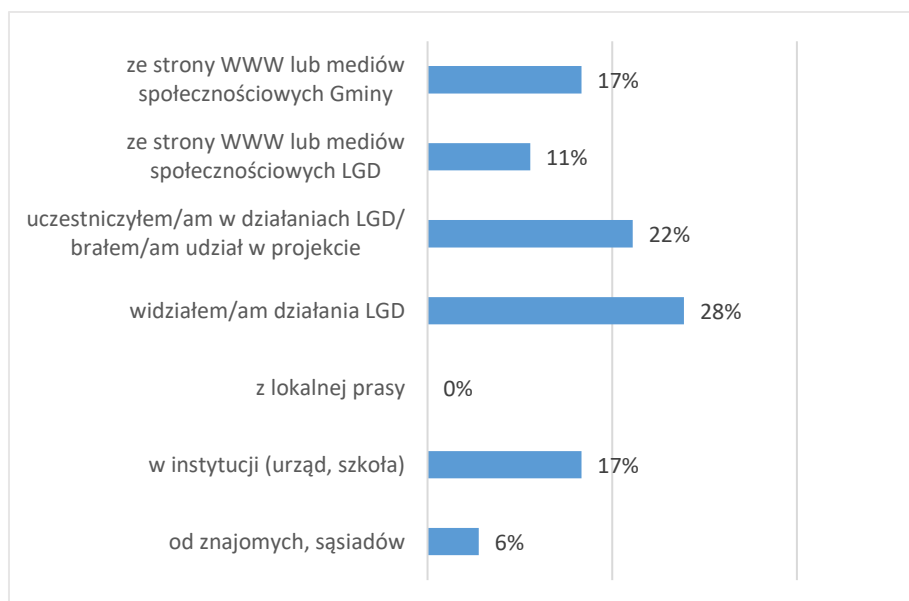
Wykres 25. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania „Zakole Dolnej Wisły”?

Źródło: badania własne

Źródłem wiedzy o Lokalnej Grupie Działania „Zakole Dolnej Wisły” jest najczęściej obserwacja działań LGD lub uczestnictwo w tego rodzaju działaniach. Znaczna część respondentów swoją wiedzę o LGD zaczerpnęła ze stron internetowych lub portali społecznościowych. Znajomość LGD może też być wynikiem wizyty w urzędzie lub szkole oraz spotkania znajomych lub sąsiadów.

Wykres 26. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?

Źródło: badania własne

Inne działania LGD

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” w okresie 2016 – 2021 prowadziła szeroką gamę aktywności promocyjno-informacyjnych oraz działań aktywizacyjnych. Nie sposób wymienić wszystkich inicjatyw i działalności. Do najważniejszych należy zaliczyć między innymi działania dotyczące aktywizacji, w ramach których zorganizowano przez LGD wiele warsztatów, konkursów, jak również spotkań, imprez rocznicowych i przedsięwzięć. Z dużą częstotliwością organizowano warsztaty kulinarne i artystyczne. Zorganizowano imprezę promującą wdrażanie LSR - chłopskie wesele z Karolem Okrasą, który podczas pokazu kulinarnego zaprezentował swoje umiejętności w przygotowywaniu potraw regionalnych. Zorganizowano spotkania i wizyty studyjne w ramach poznawania dobrych praktyk. Oprócz działań aktywizacyjnych prowadzono działania wizerunkowo-promocyjne. Jednocześnie Stowarzyszenie brało udział w licznych spotkaniach i imprezach lokalnych i okolicznościowych (m. in. były to dożynki wojewódzkie w Złejwsi Małej i w Kijewie Królewskim). Organizowane były liczne wizyty studyjne m.in. wizyta studyjna lokalnych grup działania z Wielkopolski na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły”. W celu promocji swoich działań LGD umieszczała artykuły w prasie lokalnej o działaniach Stowarzyszenia i informujące o stanie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju.

5.4. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju

Realizacja rzeczowa

W ramach 5 celów szczegółowych wyznaczonych w LSR zaplanowano 10 przedsięwzięć z precyzyjnie wyznaczonymi 33 wskaźnikami produktu. 16 z 33 wskaźników produktu ma realizację umowy na poziomie co najmniej 100%. Realizację płatności na poziomie 100% (i ponad 100%) ma 5 wskaźników produktu. Największy, powyżej 100%, procent realizacji umów mają wskaźniki: „Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD”, „Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD” „Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa”. Część wskaźników ma niepełny stopień realizacji z tego powodu, że są to dodatkowe fundusze PROW przyznane w związku z wydłużeniem okresu finansowania. Nabory ogłoszone z początkiem 2022 roku pozwoliły zgromadzić odpowiednią liczbę potencjalnych beneficjentów (w przypadku podejmowania działalności gospodarczej zainteresowanie uzyskaniem wsparcia było bardzo duże). Z jednej strony kompetencje i doświadczenie pracowników LGD pozwalają mieć nadzieję na osiągnięcie wszystkich wskaźników jednak wydłużające się terminy rozpatrywania wniosków wpływają na zwiększenie ryzyka niepodpisywania umów lub rezygnacji z już zawartych.

Tabela 15 Postęp rzeczowy – stan na 31.12.2021 r.

Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%)	
				Umowa	Płatności
Tworzenie nowych przedsiębiorstw	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	sztuka	43	74,42	34,88
	Liczba szkoleń	sztuka	47	72,34	38,4
	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	sztuka	38	84,21	39,47
	Liczba operacji polegających na tworzeniu przedsiębiorstw w zakresie działalności produkcyjnej lub działalności gospodarczej opartej na produktach rolnych	sztuka	5	100	60
Rozwój przedsiębiorstw	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	sztuka	9	100	66,67
	Liczba szkoleń	sztuka	10	150	120
	Liczba operacji ukierunkowanych na innowację	sztuka	7	128,57	85,71
	Liczba operacji realizująca minimum 1 operację z zakresu ochrony środowiska czy zmian klimatycznych	sztuka	5	100	60
Tworzenie małych inkubatorów przedsiębiorczości	Liczba wspartych inkubatorów przedsiębiorczości	sztuka	1	0	0
	Liczba usług (nowych lub ulepszonych) świadczonych przez inkubatory przedsiębiorczości	sztuka	4	0	0
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe	sztuka	30	0	0
Wzmocnienie rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej	Liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	sztuka	9	100	66,67
Wzmocnienie rozwoju infrastruktury komunikacyjnej poprawiającej spójność terytorialną	Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	sztuka	7	42,86	42,86
	Długość wybudowanych dróg	km	1,158	86,08	86,08
	Długość przebudowanych dróg	km	1,55	74,52	74,52
Ochrona, rozwój i promocja produktów, dziedzictwa lokalnego oraz obszaru Zakola Dolnej Wisły	Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	sztuka	2	50	50

	Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach LSR	sztuka	2	50	50
	Liczba zrealizowanych zadań/przedsięwzięć dotyczących ochrony, rozwoju, promocji produktów lokalnych	sztuka	5	80	80
	Liczba zrealizowanych zadań/przedsięwzięć dotyczących ochrony, rozwoju, promocji dziedzictwa lokalnego	sztuka	5	80	80
	Liczba zrealizowanych zadań/przedsięwzięć przy udziale osób z grup defaworyzowanych	sztuka	10	50	50
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym współpracy międzynarodowej	sztuka	2	100	100
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	sztuka	5	120	120
Rozwój kapitału społecznego oraz podnoszenie wiedzy mieszkańców, w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych i innowacji	Liczba szkoleń	sztuka	4	450	0
	Liczba zadań polegająca na podnoszeniu wiedzy mieszkańców w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych i innowacji	sztuka	3	33,33	0
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym współpracy międzynarodowej	sztuka	1	0	0
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	sztuka	2	0	0
Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja	Liczba spotkań/ wydarzeń adresowanych do mieszkańców	sztuka	22	168,18	168,18
	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	osobodnie	14	192,86	192,86
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	osobodnie	14	314,29	314,29
	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	sztuka	170	170,59	170,59
Tworzenie, wspieranie i animowanie aktywnej integracji o charakterze środowiskowym oraz aktywności społecznej i obywatelskiej	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	osoba	200	100	67,5
Wzmocnienie rozwoju infrastruktury służącejżywieniu społeczno-gospodarczemu	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	sztuka	5	100	40

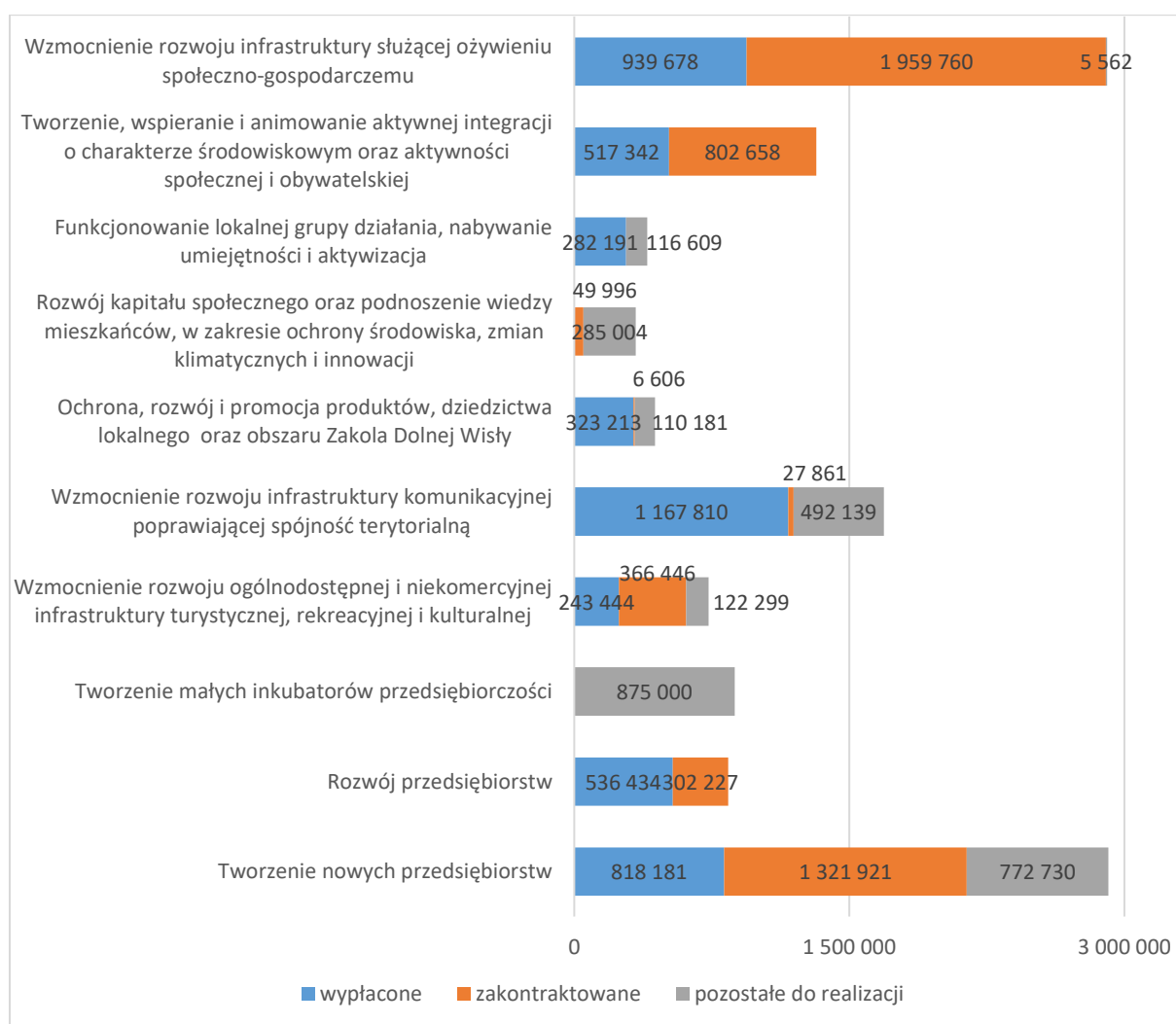
	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	km2	53,76	1,54	0,13
	Liczba zrealizowanych działań infrastrukturalnych podnoszących atrakcyjność rekreacyjną obszaru	sztuka	5	100	40

Źródło: dane LGD

Postęp finansowy

Najwięcej środków wypłacono w ramach przedsięwzięcia *Wzmocnienie rozwoju infrastruktury komunikacyjnej poprawiającej spójność terytorialną* (1 167 810 PLN), *Wzmocnienie rozwoju infrastruktury służącej ożywieniu społeczno-gospodarczemu* (939 678 PLN) oraz *Tworzenie nowych przedsiębiorstw* (818 181 PLN). Przedsięwzięcia dotyczące wzmocnienia infrastruktury oraz tworzenia nowych przedsiębiorstw mają podpisane umowy na bardzo duże kwoty. Dodatkowo nabór na podejmowanie sprawił, że jeszcze więcej operacji będzie w fazie realizacji. Niebezpieczeństwem w tej sytuacji jest inflacja oraz trudności z dostępem do towarów i usług. Wydłużanie się terminów weryfikacji wniosków w Urzędzie Marszałkowskim zdecydowanie pogarsza już i tak niepewną sytuację wnioskodawców. Niestety problem z dezaktualizacją kosztorysów dotyczy również samorządów podejmujących się inwestycji. Szczególnie istotne jest to w przypadku utworzenia inkubatora przedsiębiorczości, gdzie gmina Unisław stara się przebudować do tego celu budynek mieszkalny.

Wykres 27. Realizacja finansowa w PLN – stan na 31.12.2021 r.

Opis projektów współpracy

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” do roku 2021 zrealizowała 2 projekty współpracy.

Pierwszy projekt w roku 2018 z dwoma LGD (LGD Vistula Terra Culmensis, LGD Ziemia Gotyku) pod nazwą: *Projekt międzyregionalny Skarby Ziemi Chełmińskiej*. Celem projektu była promocja obszaru historycznej Ziemi Chełmińskiej, lokalnych produktów i producentów, usług lokalnych, lokalnej przedsiębiorczości oraz zachowanie dziedzictwa lokalnego (w tym kulturowego, przyrodniczego, historycznego z terenów trzech uczestniczących w projekcie grup działania). Projekt polegał na stworzeniu kompleksowej oferty turystycznej w skład której weszły: innowacyjna aplikacja mobilna, nowoczesna strona internetowa oraz tradycyjne publikacje w formie folderu. Rezultaty projektu pozwoliły na zwiększenie rozpoznawalności danego obszaru, na wzmocnienie marki poszczególnych LGD, a tym samym na

rozpoznawalność LGD jako obszaru atrakcyjnego pod względem turystycznym, rekreacyjnym, rozwoju przedsiębiorczości, a także jako dobre miejsce do działania i zamieszkania.

Drugi w roku 2019 to projekt międzynarodowy z partnerami z Polski, Łotwy i Chorwacji: *Inteligentne specjalizacje w promocji lokalnego dziedzictwa*. Główne założenie i cel to: opracowanie Kodeksu Dobrych Praktyk w zakresie innowacyjnych metod promocji lokalnego dziedzictwa. Podstawą do opracowania Kodeksu były warsztaty zorganizowane w celu wypracowania katalogu inteligentnych specjalizacji w zakresie promocji lokalnego dziedzictwa. Działania poprzez wizyty studyjne na Łotwie, w Chorwacji i w Polsce oraz zorganizowanie trzech warsztatów z Kodeksu Dobrych Praktyk w tych krajach. Rezultatem projektu było wprowadzenie innowacyjnych, inteligentnych rozwiązań w obszarze dziedzictwa lokalnego i doprowadzenie do wzrostu konkurencyjności obszaru oraz ochrony i zachowania historycznych i przyrodniczych walorów części województwa Kujawsko-Pomorskiego. Jednocześnie zorganizowano imprezę promującą cel i działania projektu.

6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

Do zakończenia strategii pozostało jeszcze trochę czasu. Na tyle dużo, że trudno jednoznacznie zweryfikować osiągnięcie wskaźników oddziaływania. Cześć danych pochodzących z GUS pozwala na pewne przybliżenie sytuacji. Na przykład średnia wartość współczynnika *podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności* wzrosła do poziomu 929 co jest wartością zdecydowanie wyższą niż zakładane 896, ale plan do wykonania jest na rok 2023. Nie możemy z całą pewnością stwierdzić, że wartości oraz trendy utrzymają się do tego czasu. Wydaje się również, że nie uda się osiągnąć zmniejszenia wskaźnika *Saldo migracji* (mimo wzrostu liczby ludności), ale o tym przekonamy się w 2023 roku. Z kolei liczba osób korzystających z pomocy społecznej systematycznie spada, ale czy ten trend utrzyma się do 2023 to trudno wyrokować.

CEL OGÓLNY 1	Wzrost zatrudnienia, konkurencyjności i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego I	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Wskaźnik przedsiębiorstw przypadających na liczbę mieszkańców (wskaźnik przedsiębiorczości: x przedsiębiorstw/10 000 mieszkańców)	sztuka	771	896	Dane statystyczne GUS

CEL OGÓLNY 2	Wzrost atrakcyjności obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego II	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Salda migracji na pobyt stały	osoby	29	26	Dane statystyczne GUS

CEL OGÓLNY 3	Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły” do 2023r.			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego III	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na obszarze LGD	osoby	3431	2740	Dane statystyczne GUS

Ocena wpływu na kapitał społeczny

Zdaniem LGD na budowę kapitału społecznego największy wpływ mają działania integracyjne. Projekty, dzięki którym budowane są więzi społeczne budują kapitał społeczny. Prowadzone przez Stowarzyszenie dwa projekty współpracy (międzynarodowy i międzyregionalny), wizyty studyjne, wspólne wyjazdy na różne imprezy przyczyniają się do

rozwoju kapitału społecznego. Fakt ten przekłada się i zwiększa aktywność społeczną. Dzięki temu współpraca LGD z mieszkańcami zacieśnia się, a kolejne projekty i przedsięwzięcia przebiegają sprawniej i efektywniej.

W ramach środków EFS powierzane są granty na realizację działań ukierunkowanych na aktywizację społeczną i zawodową mieszkańców. Oba typy projektów mają pozytywny wpływ na budowę kapitału społecznego. Poprzez realizację grantów małe środowiska wiejskie mają szansę na integrację, nabycie nowych umiejętności oraz kompetencji, co w znacznym stopniu przyczynia się do budowy kapitału społecznego oraz pozytywnego odbioru LGD w środowisku lokalnym. W ten sposób realizowane są inicjatywy oddolne, które odpowiadają na potrzeby społeczne.

Przeprowadzenie przez LDG niezbędnego procesu (m. in. praca przy wniosku, kontakt z grantobiorcami, podpisywanie umów, monitoring) tworzy więzi z grantobiorcami, pozwala im nabyć wiedzę i doświadczenie w realizacji projektów społecznych, w tym wypadku aktywizacja mieści się w zakresie działań podmiotów realizujących granty.

Wdrażane były projekty infrastrukturalne, które wpływały na kapitał społeczny w taki sposób, że tworzone warunki, aby kapitał mógł się rozwijać np. wyposażano obiekty pełniące funkcje kulturalne lub sportowe, remontowano obiekty. Infrastruktura jest bardzo ważna w budowie kapitału społecznego. Mieszkańcy muszą mieć miejsce spotkań, w którym mają szansę na realizację działań miękkich (warsztaty, spotkania, imprezy sportowe). Jednocześnie prowadzono projekty dotyczące promocji walorów regionu.

Przedsiębiorczość

W opinii LGD przedsiębiorczość stanowi jedno z najistotniejszych ogniw rozwoju lokalnego, które winno być wspierane w ramach kontynuacji wdrażania bieżącej LSR, jak również w przyszłej perspektywie finansowania UE w ramach nowej LSR. Dzięki nowopowstałym i rozwijającym się firmom na obszarze LGD rozwijają się nowe branże usług oraz produkcji, powstają nowe miejsca pracy, a co za tym idzie Zakole Dolnej Wisły staje się miejscem atrakcyjniejszym do zamieszkania i inwestowania.

Zgodnie z LSR połowa funduszy z PROW była skierowana na rozwój lub podejmowanie działalności gospodarczej. Wydaje się, że wsparcie nowych przedsiębiorców pozwala na uzyskanie efektu synergii z innymi operacjami. W przypadku rozwoju przedsiębiorczości, te operacje są trudniejsze by pomagały w osiągnięciu pozostałych wskaźników LSR. W tych przypadkach przedsiębiorstwo już istnieje i będzie bardziej zainteresowane własnym rozwojem niż wsparciem strategii lokalnej. Ok. 90% dotacji na podjęcie działalności gospodarczej kończyło się podpisaniem umowy o dotację, zaś tylko ok 50% dotacji na rozwój finalizowane było umową o dotację. Zdecydowanie LGD wpierało podejmowanie nowej działalności gospodarczej. Warunki otrzymania dofinansowania na podjęcie działalności

gospodarczej są korzystniejsze od warunków dotacji na rozwój, co przekłada się na jakość składanych projektów oraz ich szansę powodzenia w realizacji. Ograniczenia budżetowe, w tym poziom dofinansowania w rozwoju istniejących firm okazał się mniej atrakcyjny dla potencjalnych beneficjentów, którzy w znacznej mierze rezygnowali z dotacji, nawet po podpisaniu umów. W przypadku premii na podejmowanie nowych działalności skala zainteresowania znacznie przewyższała możliwości budżetowe LGD. Osoby podejmujące własną działalność bardzo polegają na wsparciu Biura LGD, które na bieżąco i na każdym etapie realizacji projektu świadczy doradztwo i pomoc w rozliczeniu działalności. Stowarzyszenie często utrzymuje kontakt z przedsiębiorcą, który uruchomił daną działalność gospodarczą i obserwacje Stowarzyszenia wskazują, że przynosi ona pożytek dla przedsiębiorcy oraz dla mieszkańców danego obszaru.

Realizacja LSR w znacznym stopniu przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości na obszarze objętym LSR, według założeń do zakończenia wdrażania powstaną aż 43 nowe firmy (w momencie badania 31), a 8 zostało rozwiniętych, co będzie skutkowało powstaniem minimum 52 miejsc pracy. W skali obszaru obejmującego obszar 4 gmin wartości te są bardzo zadowalające.

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

W LSR zaplanowano działania wspierające rozwój turystyki obszaru Doliny Dolnej Wisły. Pośrednią formą budowania potencjału turystycznego były przedsięwzięcia dotyczące ochrony, rozwoju, promocji dziedzictwa lokalnego oraz inwestycje w infrastrukturę rekreacyjną. Na obszarze wszystkich gmin wdrażane były projekty infrastrukturalne wspierające rekreację, które miały na celu m. in. budowanie lub przebudowywanie obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Stan techniczny części niektórych obiektów wymagał modernizacji i nowoczesnego wyposażenia, aby spełniał oczekiwania mieszkańców. Były również prowadzone przedsięwzięcia wspierające turystykę. Do takich należał zrealizowany projekt współpracy, który polegał na stworzeniu kompleksowej oferty turystycznej w skład której wchodziły m. in.: innowacyjna aplikacja mobilna, nowoczesna strona internetowa oraz tradycyjne publikacje w formie folderu i gry planszowej. Wszystkie te nośniki promowały lokalne dziedzictwo kulturowe oraz przedsiębiorczość związaną z turystyką tego regionu.

Działania wspierające rozwój turystyki na obszarze obejmowały m.in. projekty infrastrukturalne mające na celu m.in. budowę lub przebudowę obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej – 9 obiektów na obszarze LSR. Stan techniczny części niektórych obiektów wymagał modernizacji i nowoczesnego wyposażenia, aby spełniał oczekiwania mieszkańców. Ponadto zrealizowano dwa projekty współpracy, które ukierunkowane były na promocję i rozwój turystyki i dziedzictwa lokalnego – „Skarby Ziemi Chełmińskiej” oraz „ Inteligentne specjalizacje w promocji lokalnego dziedzictwa”. Pierwszy z nich polegał na stworzeniu kompleksowej oferty turystycznej w skład której wchodziły m. in.: innowacyjna

aplikacja mobilna, nowoczesna strona internetowa oraz tradycyjne publikacje w formie folderu i gry planszowej. Wszystkie te nośniki promowały lokalne dziedzictwo kulturowe oraz przedsiębiorczość związaną z turystyką tego regionu.

Dodatkowo w ramach przedsięwzięcia „Ochrona, rozwój i promocja produktów, dziedzictwa lokalnego oraz obszaru Zakola Dolnej Wisły” na obszarze wszystkich gmin zrealizowano partnerskie inicjatywy promujące dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze – m.in. rajd rowerowy, wydarzenia plenerowe, tablice promocyjne.

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” planuje realizację operacji własnej promującej nadwiślańskie dziedzictwo obszaru.

W związku z tym, że turystyka nie stanowi obecnie znaczącej gałęzi gospodarki obszaru wsparcie lokalnego potencjału turystycznego powinno dotyczyć głównie wsparcia przedsiębiorczości opartej o potencjał turystyczny, w tym rozwój bazy noclegowej oraz oferty spędzania wolnego czasu. Rozwój turystyki wiejskiej opartej o lokalne walory kulturowo-przyrodnicze byłby korzyścią zarówno ekonomiczną, jak i społeczną dla mieszkańców – nowe miejsca pracy, rozwój turystyki lokalnej, promocja obszaru Doliny Dolnej Wisły.

Grupy defaworyzowane

W LSR zdefiniowano grupy defaworyzowane bardzo szeroko. Był to specjalny zabieg LGD „Zakole Dolnej Wisły”, aby pokryć szeroko mieszkańców z obszaru działań Stowarzyszenia możliwością skorzystania z dotacji przyznawanych w organizowanych konkursach. Zidentyfikowano następujące grupy defaworyzowane na rynku pracy: kobiety, osoby do 40 roku życia, osoby powyżej 50 roku życia, osoby niepracujące oraz osoby zarejestrowane w PUP, osoby niepełnosprawne oraz osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej.

W lokalnych kryteriach naboru wniosków udział tych grup był gratyfikowany. W składanych wnioskach przyznawano dodatkowe punkty osobom, które znalazły się w przedstawionej grupie defaworyzowanej zgodnie z LSR. Dodatkowe punkty zyskiwały również wnioski osób deklarujących zatrudnienie osób z grupy defaworyzowanej. Przeprowadzono dodatkowe działania komunikacyjne skierowane na osoby bezrobotne, przygotowywano i kierowano specjalne zaproszenia na spotkania informacyjno-aktywizacyjne, w tym do przedstawicieli grup defaworyzowanych. 83 % budżetu, zgodnie z LSR, skierowano na poprawę sytuacji grup defaworyzowanych, w szczególności w zakresie operacji ukierunkowanych na tworzenie nowych miejsc pracy, aktywizację społeczno-zawodową oraz wzmocnienie kapitału społecznego.

Próba określenia kierunków wsparcia w nowym okresie programowania podjęta w czasie realizacji zogniskowanego wywiadu grupowego wykazała, że zgromadzeni eksperci dostrzegają również inne grupy lub kategorie osób wymagające wsparcia. W pierwszej kolejności wymieniano ludzi młodych. Do najczęściej wskazywanych zaliczyć można również uzdolnione dzieci, grupy nieformalne oraz seniorów. Oczywiście nie są to jedyne kategorie

osób wymagające wsparcia, ale ostateczna lista powstanie po zakończeniu diagnozy społecznej obszaru, prowadzonej w związku z opracowaniem strategii na nowy okres programowania.

Innowacyjność

LGD przyznaje, że ocena wniosków z uwzględnieniem kryterium innowacyjności była dla nich pewnym wyzwaniem. Stwierdzano, że innowacyjność jest nieostrym kryterium. Trudno też oczekiwać, aby wnioski były rewolucyjne, gdyż mieszkańcy potrzebują zwykłych projektów i rozwiązań, które poprawią im jakość życia, niekoniecznie niezbędna jest podręcznikowa innowacyjność. W myśl definicji innowacyjności określonej w LSR i w lokalnych kryteriach wyboru operacji pojęcie innowacyjności zostało sprowadzone do wdrożenia nowego lub znacząco udoskonalonego produktu (wyrobu lub usługi) lub procesu, nowej metody marketingowej lub nowej metody organizacyjnej w praktyce gospodarczej, organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem minimum w skali gminy. W związku z powyższym stanowiskiem LGD w większości przypadków wnioski otrzymywały dodatkowe punkty za innowacyjność.

Innowacyjność rozpatrywana w kontekście definicji ogólnej można jednak zidentyfikować zarówno w projektach infrastrukturalnych/inwestycyjnych, jak również tych miękkich ukierunkowanych na rozwój społeczny. W ramach realizacji LSR powstały następujące typy innowacji:

Innowacje **produkcyjne i technologiczne** – w ramach podejmowanych i rozwijanych działalności gospodarczych Beneficjenci wykorzystują szereg innowacyjnych rozwiązań, modernizują zakłady usługowe i produkcyjne o zakupiony sprzęt i oprogramowanie np. maszynami ze sterowaniem numerycznym, oprogramowanie do tworzenia fotorealistycznych modeli 3D, nowoczesne technologie elektroniki.

Innowacje społeczne i organizacyjne – W ramach projektu współpracy pt. „Ożywienie świetlic wiejskich w oparciu o liderów i tożsamość lokalną” zaplanowano kompleksowy rozwój kompetencji lokalnych liderów, co ma wpływ na aktywizację mieszkańców oraz ożywienie świetlic wiejskich. Sama budowa, czy remont obiektów użyteczności publicznej nie gwarantuje pobudzenia aktywności społecznej. Dzięki innowacyjnemu podejściu do rozwoju kompetencji i zastosowaniu nowoczesnych metod rozwojowych takich jak STRUCTOGRAM, WORK LIFE BALANCE oraz motywacja poprzez kontakt ze znanymi z telewizji osobistościami uczestnicy rozwinęli swoją wiedzę i umiejętności w zakresach niezbędnych do kreowania zaangażowania społecznego oraz poprawy systemu organizacji w zakresie animacji lokalnej i ożywienia świetlic wiejskich. Szeroki rozwój kompetencji stanowi ulepszenie systemu organizacyjnego wśród osób zarządzających i koordynujących działania na obszarach wiejskich, co mieści się w definicji innowacji „Innowacja (od. łac. innovatio, czyli odnowienie), to ciąg działań, prowadzących do wytworzenia nowych lub ulepszonych produktów, procesów

technologicznych lub systemów organizacyjnych”¹. Wśród rodzajów innowacji wyróżnia się innowacyjność organizacyjną, która jest „wprowadzaniem nowej metody organizacji w biznesowych praktykach firmy, organizacji miejsca pracy lub też w relacjach zewnętrznych. Jednym z przykładów innowacji organizacyjnej jest pierwsze wprowadzenie programów szkoleniowych mających na celu zbudowanie lepszego zespołu i polepszenie pozycji konkurencyjnej firmy dzięki zasobom ludzkim.”² Przekładając w/w definicję na płaszczyznę społeczną kompleksowe programy szkoleniowe wprowadzane na danym obszarze po raz pierwszy, z zastosowaniem innowacyjnych metod, mające na celu poprawę systemu organizacji działań na rzecz rozwoju trzecich miejsc oraz animacji lokalnej jest w określonej skali i na określonym obszarze innowacyjnością organizacyjną.

Rozwój społeczny wsi poprzez uaktywnienie i ożywienie tak zwanych trzecich miejsc, jakimi są m.in. świetlice wiejskie stanowi innowacyjne podejście do zaangażowania społeczności w proces rozwoju lokalnego. Dotąd nie wdrażano na obszarze realizacji operacji, projektu o takim szerokim zasięgu wśród lokalnych liderów, charakteryzującego się tak kompleksowym wyposażeniem w wiedzę i kompetencje.

Projekty współpracy

W opinii LGD ten okres programowania był bardzo przyjazny dla projektów współpracy. W ramach tego typu projektów można było realizować pomysły i przedsięwzięcia, które nie wpisywały się standardowe typy działań projektów unijnych. Otwarty system pozyskiwania partnerów pozwalał na swobodne poszukiwanie Lokalnych Grup Działania bez potrzeby organizowania w tym zakresie konkursów. Fundusze na realizację projektów współpracy nie były zapisane w LSR i stanowiły dodatkową pulę pieniędzy dostępną do budowania potencjału na obszarze LGD. Z tego powodu projekty te są wysoko oceniane przez Stowarzyszenie. W LGD „Zakole Dolnej Wisły” w okresie objętym badaniem, zrealizowano dwa projekty współpracy, jeden międzynarodowy, drugi międzyregionalny oraz rozpoczęto realizację trzeciego projektu współpracy o zasięgu regionalnym. Stowarzyszenie wykorzystało maksymalny 10% poziom budżetu na realizację projektów współpracy, co wyróżnia je w skali województwa Kujawsko-Pomorskiego. Stowarzyszenie nie miało problemów z finansowaniem projektów współpracy, mimo, że finansowanie wyprzedzające zapewniało jedynie około jednej trzeciej potrzebnej kwoty. Pieniądze wydane w ramach tych projektów bardzo mocno budują zręby kapitału społecznego i wpływają na jego rozwój.

Efekty wdrażania projektów współpracy opisano w paragrafie *Opis projektów współpracy*.

---

¹ J. A. Schumpeter [1960].

² http://www.innowacje.dolnyslask.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=66:rodzaje-innowacji&catid=48:pojecie-innowacji&Itemid=74

Ocena funkcjonowania LGD

LGD „Zakole Dolnej Wisły” współpracuje z 4 gminami, z którymi współpraca układa się bardzo dobrze. Stowarzyszenie było przez władze gmin traktowane bardzo poważnie i po partnersku w realizacji przedsięwzięć na rzecz mieszkańców. LGD nie zgłasza żadnych problemów we współpracy z samorządami.

Biuro LGD w zakresie działań informacyjno-szkoleniowych i doradczych funkcjonowało na wysokim poziomie. Dodatkowo poza działaniami obowiązkowymi (nabory wniosków, doradztwo przy ich tworzeniu) LGD angażowała się w działania animacyjne i aktywizacyjne, w tym w ramach realizacji programu Działaj Lokalnie Polsko-amerykańskiej Fundacji Wolności.

Organizowała dużą ilość warsztatów (artystycznych i kulinarnych) oraz konkursów fotograficznych. Znakomicie to aktywizowało mieszkańców, pobudzało do działania, jak również było szansą i platformą do rozmów na temat przyszłych inicjatyw LGD. Dzięki tej formie aktywizacji Stowarzyszenie rozwija i dba o swoją markę lokalną. Jednocześnie Stowarzyszenie wzięło udział w wielu imprezach lokalnych, cyklicznych organizowanych głównie przez samorządy i instytucje kultury. Zasadą jest, że Stowarzyszenie w ciągu roku bierze udział w co najmniej dwóch dużych wydarzeniach oraz kilku mniejszych. Niestety nie ma czasu na więcej aktywności w terenie, gdyż ilość prowadzonych prac administracyjno-biurowych stale zwiększa się, a personel jest w tej samej liczbie. Zaangażowanie pracowników ograniczane jest przez obowiązki biurokratyczne, szczególnie, że każdy z funduszy wymaga specjalistycznych reguł i procedur.

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” wdraża 6 typów działań komunikacyjnych: kampania informacyjna (artykuły w prasie, na stronie www, materiały poligraficzne, tablice informacyjne), szkolenia/spotkania tematyczne, konferencje, kawiarenki obywatelskie podczas imprez plenerowych na terenie wszystkich gmin, doradztwo w Biurze, warsztaty partycypacyjne. Działania te są efektywne, a ich cele są spełniane, o czym świadczy zainteresowanie konkursami realizowanymi przez LGD, liczba wniosków adekwatna do kwoty alokacji przeznaczonej na dany nabór, jak i liczba osób uczestniczących w poszczególnych działaniach, w tym liczba osób zadowolonych z udziału w nich.

Biuro LGD organizuje spotkania informacyjne przed każdym naborem, a także jeśli jest taka potrzeba organizowane są dodatkowe szkolenia np. z realizacji zadań w ramach poddziałania 19.2. Dodatkowo przeprowadzane są spotkania animacyjne mające pobudzić aktywność wśród mieszkańców obszaru. Doradztwo świadczone jest przez cały czas pracy biura LGD.

Mimo tak rozbudowanego systemu komunikacji z mieszkańcami wyraźnie daje się zauważyć, że udział LGD w działaniach aktywizacyjnych uległ ograniczeniu w porównaniu do poprzednich okresów programowania. LGD kojarzone jest niekiedy jako terenowy oddział Urzędu Marszałkowskiego, skupiający się głównie na realizacji naborów i monitorowaniu osiąganych

wskaźników. Ograniczenia kadrowe i duże obciążenie rozbudowaną biurokracją w obecnym okresie programowania powodują, że LGD nie ma możliwości skupienia się na szeroko pojętej animacji.

By skuteczniej realizować LSR potrzebne jest uproszczenie dokumentacji, jasne informacje i szkolenia, których obecnie brakuje pracownikom LGD, warsztaty z wypełnienia wniosków dla pracowników LGD, przesyłanie dokumentów/wytycznych, które ułatwiłyby pracę w LGD. Pracownicy LGD muszą dostać jasne wytyczne ze strony Instytucji Zarządzającej w jaki sposób mają wdrażać, monitorować i rozliczać projekty grantowe z EFS.

Ocena procesu wdrażania

Realizacja finansowa i rzeczowa LSR przebiegała z opóźnieniem w stosunku do zaplanowanych w harmonogramie kwot i wskaźników. Spowolnienie wdrażania jest wynikiem m.in. długotrwałej weryfikacji i zatwierdzenia procedur opracowywanych osobno do każdego z trzech wdrażanych funduszy, a także przedłużającego się procesu oceny i rozliczenia wniosków, spowodowanym m.in. okresem pandemii. Lokalna Grupa Działania realizuje harmonogram konkursów zgodnie z planem, jednak ma obawy czy do końca realizacji LSR wszyscy beneficjenci zdążą otrzymać płatności ostateczne.

Stosowane procedury, dostosowane do wymogów poszczególnych Programów określonych w Wytycznych są dość skomplikowane i wymagają od wnioskodawców skompletowania bardzo obszernej dokumentacji zarówno na etapie wnioskowania, jak i rozliczania. Dodatkowo zbyt krótki czas na uzupełnienia wniosków i bardzo długi okres oczekiwania na rozpatrzenie wniosków powodują, że Beneficjenci obawiają się o realizację swoich projektów oraz są zmuszeni często do długiego oczekiwania na możliwość rozpoczęcia inwestycji, czy też uruchomienia działalności gospodarczej. LGD wspiera wnioskodawców poprzez doradztwo, konsultacje wniosków na każdym etapie zarówno wstępnym, jak i na rozliczeniu, informuje społeczność poprzez artykuły w prasie i stoiska informacyjne w terenie, jednak od momentu złożenia wniosku do LGD do momentu podpisania umowy o przyznanie pomocy mija co najmniej pół roku. Beneficjenci narzekają na dużą ilość dokumentów, które muszą dostarczyć na każdym etapie, a także na zmienność interpretacji i przepisów. W przypadku procedury grantowej założeniem było uproszczenie wszelkiej dokumentacji, a obecnie w ramach EFS umowa wraz z załącznikami liczy ok 70 stron. Procedury są napisane językiem urzędowym często niezrozumiałym dla osoby która nie miała nigdy styczności z pozyskiwaniem funduszy unijnych.

Kryteria lokalne dla większości przedsięwzięć wymagały korekty. Szczególne wątpliwości budziły sposoby weryfikacji spełnienia kryteriów lokalnych w przypadku podejmowania i rozwoju działalności gospodarczej. Zgodnie z rekomendacjami ze strony Urzędu Marszałkowskiego zaktualizowane zostało kryterium wyboru projektów, które pojawia się w

obu typach operacji *Charakter podejmowanej/rozwijanej działalności*. Kryterium zostało skorygowane tak, aby nie budziło wątpliwości podczas oceny przez Radę oraz umożliwiała przyznanie punktacji wyłącznie projektom, które w sposób rzeczywisty stanowią działalność produkcyjną lub opartą o lokalne produkty rolne. Podczas doradztwa po przedstawieniu kryteriów wyboru operacji, wnioskodawcy zgłaszają problemy głównie z kryteriami kluczowymi PROW (wpływ operacji na ochronę środowiska i zmiany klimatu oraz wsparcie w ramach podejmowania i rozwoju działalności gospodarczej działalności produkcyjnych i opartych na lokalnych produktach rolnych). Kryterium związane z ochroną środowiska wymaga zgromadzenia dokumentacji potwierdzającej jego spełnienie, co często wiąże się z kosztami. O jakości kryteriów świadczy fakt, że we wszystkich naborach, które zostały przeprowadzone w latach 2016-2020 wpłynęły tylko trzy protesty wnioskodawców niezgadających się z oceną Rady. Kryteria pozwoliły na wybór najlepszych projektów spójnych z celami LSR.

Cele oraz wskaźniki określone w LSR są ścisłej korelacji z przedsięwzięciami wdrażanymi w ramach poszczególnych konkursów. Sam katalog wskaźników jest spójny i pozwala zweryfikować postępy wdrażania strategii. W związku z tym, iż cele LSR zostały opracowane w oparciu o wyniki diagnozy obszaru LGD odpowiadają one w sposób znaczny na potrzeby społeczności lokalnej. Jednak z uwagi na ograniczenia budżetowe dostrzec można problem ze zbyt małym nakładem środków oraz działań skierowanych na aktywizację mieszkańców.

Wartość dodana podejścia LEADER

Powstanie i funkcjonowanie LGD na obszarze wydatnie przyczyniło się do wzrostu współpracy pomiędzy przedstawicielami poszczególnych sektorów uczestniczących w partnerstwie. Dzięki temu, że LGD skupia 4 gminy z 3 różnych powiatów stała się platformą współpracy wykraczająca poza dotychczasowe ramy łączące poszczególne samorządy. Współpraca pomiędzy samorządami sprzyja też rozwinięciu systematycznych i trwałych kontaktów z organizacjami pozarządowymi. Ideą integrującą podmioty z różnych sektorów jest też promocja produktu lokalnego. Kompleksowe podejście LGD do tej kwestii pozwala na łączenie interesów przedsiębiorców z budowaniem atrakcyjności turystycznej obszaru. Drugim aspektem integracji jest zastosowanie mechanizmu RLKS łączącego fundusze z RPO z środkami PROW co sprzyja realizacji projektów mogących tworzyć kolejne wymiary komplementarności.

Potencjał wytworzony w oparciu o fundusze dostępne w LGD jest wielowymiarowy. Najłatwiej ocenić wykorzystanie powstałej lub zmodernizowanej infrastruktury. Wywiady oraz ankiety skazują, że infrastruktura cieszy się dużym zainteresowaniem mieszkańców i jest dobrze wykorzystywana. Przykładem może być tętniące życiem i aktywnością Kijewskie Centrum Integracji Środowiskowej. Potencjał wytworzony w ramach wspierania przedsiębiorczości ocenić można z perspektyw trwałości poszczególnych projektów. Obecnie zdecydowana większość przedsiębiorców kontynuuje swoje projekty, ale ostatecznie zweryfikować to będzie można wraz z zakończeniem okresu trwałości, liczonego dla każdej operacji. Projekty

„miękkie”, szkolenia, warsztaty oraz działania animacyjne prowadzone przez LGD oraz grantobiorców ocenić można przede wszystkim poprzez obserwację zainteresowania mieszkańców uczestnictwem w tych wydarzeniach. Zazwyczaj nie było problemów z pozyskaniem ostatecznych beneficjentów chociaż wymagania stawiane przez EFS dotyczące osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym z pewnością nie ułatwiają procesu rekrutacji.

Projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru LGD. Strategia została opracowana w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy społeczne tak więc każda operacja realizująca LSR wpisuje się w odpowiedź na potrzeby społeczne obszaru LGD. Nie ulega również wątpliwości, że znaczące środki finansowe dostępne w ramach budżetu LGD przyczyniają się do jego wzmocnienia konkurencyjności obszaru.

Komplementarność działań dotyczyła przede wszystkim łączenia działań infrastrukturalnych prowadzonych z funduszu EFRR i działań aktywizujących podejmowanych w ramach EFS. To formalne połączenie wymagało synchronizacji planu działania, co nie zawsze było łatwe w perspektywie długich terminów rozpatrywania wniosków w Urzędzie Marszałkowskim. Niestety brak wspólnych procedur pomiędzy funduszami utrudniał wprowadzenie synergii względem poszczególnych przedsięwzięć, szczególnie w kontekście funduszy dostępnych w PORW i RPO.

LGD jest zadowolona z obecnej współpracy z Urzędem Marszałkowskim, chociaż dochodzenie do tego stanu rzeczy było procesem nietrywialnym. Doświadczenie poprzedniego okresu programowania wyraźnie ułatwiło współpracę z wydziałem zajmującym się funduszami PROW. Natomiast nawiązanie i utrzymanie współpracy z pozostałymi wydziałami wymagało systematycznego budowania zaufania i „przełamywania lodów”. Początkowy brak zrozumienia przez urzędników idei funkcjonowania LGD prowadził do traktowania Partnerstwa jako kolejnego wnioskodawcy nakierowanego przede wszystkim na pozyskanie korzyści własnych. Obecnie współpraca przebiega poprawnie mimo, że oczekiwanie opracowania wspólnych procedur dla różnych funduszy nie doczekało się spełnienia.

7. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Realizacja rzeczowa i finansowa strategii mimo opóźnień na wczesnym etapie wdrażania postępuje zgodnie z planem. Praktycznie wykorzystane zostały środki z RPO, a do realizacji pozostają operacje w ramach PROW. Jednak zbliżający się koniec wdrażania strategii w połączeniu z inflacją nie dają komfortu pewności osiągnięcia wszystkich wskaźników i wykorzystania całego budżetu. Głównym czynnikiem utrudniającym sprawną realizację są wydłużające się terminy rozpatrywania wniosków w Urzędzie Marszałkowskim. Jeśli czas pomiędzy napisaniem wniosku, a podpisaniem umowy jest zbyt duży to dezaktualizacja kosztorysów może prowadzić do rezygnacji beneficjentów z realizacji operacji, a czasu na ogłoszenie kolejnych naborów może już nie być. Niekorzystne zjawiska są poza wpływem LGD i jedyna rekomendacja może dotyczyć przyspieszenia rozpatrywania wniosków w Urzędzie Marszałkowskim.

Budowanie kapitału społecznego odbywało się głównie w ramach grantów z EFS oraz aktywności animacyjnej i aktywizacyjnej LGD. Brak grantów z PROW sprawił, że tylko niewielką część beneficjentów w ramach Programu stanowiły organizacje pozarządowe. To trudne narzędzie, ale umożliwia jednak nawiązanie głębszych relacji z NGO obszaru LGD. Rekompensatą jest prowadzona z dużym rozmachem akcja organizowania różnego typu warsztatów, działań animacyjnych i promocyjnych, które zbliżają mieszkańców i wzmacniają więzi społeczne. Kolejnym formą pomocy dla organizacji i liderów jest uruchomienie przez LGD Ośrodka Działaj Lokalnie, wdrażającego środki Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Wszystko to sprawia, że LGD jest mocno zakorzeniona w oddolnych inicjatywach i zna potrzeby mieszkańców obszaru. Rekomendacją na kolejny okres programowania jest uruchomienie grantów z PROW jako kolejnego kanału wspierania społeczności lokalnej.

Znaczna część budżetu LGD przeznaczona została na rzecz wspierania przedsiębiorczości. Przedsięwzięcia podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej z PROW zawsze cieszyły się ogromnym zainteresowaniem mieszkańców, mimo pogarszających się warunków gospodarczych czy wzrostu inflacji. LGD podejmowała jednak działania również w ramach RPO. Wspierano przyszłych przedsiębiorców w ramach przedsięwzięcia polegających na tworzeniu przedsiębiorstw w zakresie działalności produkcyjnej lub działalności gospodarczej opartej na produktach rolnych. Do działań ukierunkowanych na wzmocnienie przedsiębiorczości zaliczyć można również projekty w ramach aktywizacji społeczno – zawodowej. Działania LGD mogłyby jednak przynieść dodatkowe korzyści. Przedsiębiorcy korzystają ze znaczącego wsparcia nie angażują się w codzienną działalność społeczną LGD. Duże zainteresowanie funduszami dostępnymi w LGD wydaje się to być idealną okazją do społecznej aktywizacji i zaangażowania przedsiębiorców w inne działania LGD, szczególnie w zakresie społecznym i kulturalnym.

Mimo, że biuro nie jest organem LGD to pełni w niej kluczową rolę. Ogłaszanie i prowadzenie naborów, doradztwo, pomoc członkom Rady LGD w weryfikacji wniosków i ocenie operacji,

opracowanie dokumentacji po naborze, realizacja planu komunikacji i planu szkoleń, to tylko część najważniejszych działań biura. Dodatkowo na pracownikach spoczywa znacząca część aktywizacji lokalnej społeczności, organizacja warsztatów, prowadzenie projektów współpracy oraz innych działań promocyjnych Stowarzyszenia. Nie ulega wątpliwości, że od jakości pracy zespołu zależy ocena funkcjonowania całego Partnerstwa. Dlatego ważne jest by władze LGD tworzyły najlepsze z możliwych warunki do pracy biura. Chodzi nie tylko o kwestie wynagrodzeń, ale również atmosfery czy odpowiednich szkoleń i możliwości rozwoju zawodowego.

Utrudnieniem w funkcjonowaniu LGD zarówno po stronie Stowarzyszenia jak i wnioskodawców jest duży stopień biurokracji. Skomplikowanie wniosku wymusza korzystanie z zewnętrznych instytucji i ekspertów co zwiększa koszty podjęcia wysiłku i jednocześnie „profesjonalizuje” proces przekuwania pomysłów na projekt. Nadmierna dokumentacja utrudnia również pracę członkom Rady oraz pracownikom biura. Znajomość procedur nie jest już problemem ale zmieniające się przepisy i kolejne wymagania dotyczące chociażby dokumentowania braku powiązań pomiędzy oceniającymi a ocenianymi z pewnością nie zwiększa produktywności i nie przyspiesza procesu przyznawania dofinansowania. Obecnie mniej dotkliwym, ale ciągle zauważalnym jest problem braku ujednolicenia procedur poszczególnych funduszy. Komplikuje to, już i tak trudną sytuację funkcjonowania biura LGD, gdzie pracownicy muszą zajmować się procedurami biurokratycznymi zamiast angażować się w aktywizację mieszkańców. Rekomendacja uproszczenia i ujednolicenia procedur nie dotyczy LGD, ale też nie może być pominięta w ewaluacji.

Ewaluacja końcowa wymagała od wszystkich członków Stowarzyszenia wytężonej pracy. Krótki czas realizacji badań sprzyjał kumulowaniu działań. Niemniej wsparcie i zaangażowanie władz LGD, pracowników i członków LGD zapewniło sukces realizacji wszystkich założonych działań. Na koniec należy jeszcze raz podziękować wszystkim, którzy wnieśli wkład w powstanie tego opracowania, czy to poprzez przygotowanie dokumentów, zestawień, uczestnictwo w wywiadach grupowych i indywidualnych, czy też poprzez wypełnianie anonimowych ankiet.

8. Spis tabel i wykresów

Wykresy

Wykres 1. Procent ankiet z poszczególnych gmin.....	12
Wykres 2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?	21
Wykres 3. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?	22
Wykres 4. Ocena gminy na wymiarach	23
Wykres 5. Opinie na temat zaangażowania w funkcjonowanie gminy.....	24
Wykres 6. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?	25
Wykres 7. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?	25
Wykres 8. Powody zmiany miejsca zamieszkania	26
Wykres 9. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?	26
Wykres 10. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?.....	27
Wykres 10b. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?	28
Wykres 11. Czy Pan/i zdaniem szkolenia, spotkania, festyny cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?	28
Wykres 12. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?.....	29
Wykres 13. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania?	30
Wykres 14. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD	31
Wykres 15. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD	31
Wykres 16. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach	32
Wykres 18. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?.....	34
Wykres 19. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców? 35	

Wykres 20. Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców?	35
Wykres 21. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z:	36
Wykres 22. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?.....	37
Wykres 23. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?	37
Wykres 24. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?	38
Wykres 25. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania „Zakole Dolnej Wisły”?.....	41
Wykres 26. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?	41
Wykres 27. Realizacja finansowa w PLN – stan na 31.12.2021 r.	46

Tabele

Tabela 1. Ludność ogółem	14
Tabela 2. Saldo migracji w ruch wewnętrznym i zewnętrznym	14
Tabela 3. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem	15
Tabela 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego	16
Tabela 5. Wydatki budżetów gmin na jednego mieszkańca (w złotych).....	16
Tabela 6. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	17
Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej ogółem	17
Tabela 8. Podmioty wpisane do REGON na 10 tys. ludności	18
Tabela 9. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	19
Tabela 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców.....	19
Tabela 11. Biblioteki publiczne i filie	20
Tabela 12. Bezrobotni zarejestrowani ogółem	20
Tabela 13 Doradztwo w liczbach	39
Tabela 14. Spotkania organów LGD	40
Tabela 15 Postęp rzeczowy – stan na 31.12.2021 r.....	43

9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania

Narzędzia badawcze

9.1. Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:

1. Jak wnioskodawca dowiedział się o konkursie, skąd pochodzi wiedza o LGD i jak jest ona znacząca;
2. Pomysł na projekt - skąd pochodził, czy ktoś pomagał w konceptualizacji, czy wynajmowano firmę lub osobę do pomocy w opracowaniu wniosku;
3. Zakres pomocy ze strony LGD, doświadczenia związane z doradztwem;
4. Znajomość wniosku i procedury, trudności z wypełnianiem wniosku;
5. Ocena wniosku w LGD, doświadczenia i opinie o kryteriach oraz ocenie przez Radę LGD;
6. Proces administracyjny po dokonaniu wyboru operacji do dofinansowania;
7. Ogólna ocena kontaktów z LGD w czasie opracowania wniosku, oceny i wyboru oraz realizacji
8. Podejście kontrfaktyczne: czy jeszcze raz spróbowałby wnioskować do LGD;
9. Podejście kontrfaktyczne: czy zrealizował pomysł mimo braku dofinansowania (dla osób, które nie uzyskały dofinansowania)
10. Podsumowanie i ogólne opinie o trudnościach i dobrych stronach procesu.

9.2. Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:

1. Czy w Pana/Pani gminie ludzie są aktywni. Czy jest dużo organizacji pozarządowych?
  - a. Czy działania LGD w jakiś sposób wpływają na rozwój aktywności społecznej mieszkańców (kapitału społecznego)?
2. Czy ludzie są w tej gminie przedsiębiorczy. Czy dla rozwoju obszaru lepsze są środki na podejmowanie czy na rozwój działalności gospodarczej?
3. A jak już rozmawiamy o ludziach, którzy tu mieszkają. W jakiej grupie należałoby szukać ludzi, którzy sobie ngorzej radzą. Takich którzy wymagają najpilniejszej pomocy? (młodzież, seniorzy, niepełnosprawni)
4. Jeśli chodzi o kulturę i turystykę. Czy działania LGD jakoś wpłynęły na rozwój obszaru w tej dziedzinie?
5. Przejdźmy teraz do tego jak działa LGD. Jak wygląda komunikacja i współpraca pomiędzy gminami a LGD.
6. Czy ta współpraca pozwala działać efektywnie? Jak duży wpływ na to co robi i jak działa LGD mają władze gmin partnerskich?
7. Czy LGD dobrze widać w gminach. Czy pojawia się na dożynkach, organizuje konkursy, wyjazdy. Czy mieszkańcy wiedzą, że taka organizacja działa tu na obszarze.
8. W czym należałoby szukać największej zalety istnienia LGD?
9. Czy jest coś co można by poprawić w działaniach LGD?

9.3. Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD

Ocena funkcjonowania LGD

Szanowni Państwo,

głównym celem funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania jest realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 opracowanej wspólnie z mieszkańcami naszego regionu. Strategia ta realizowana jest przez szereg przedsięwzięć, których zadaniem jest rozwiązywanie potrzeb mieszkańców.

W ramach podsumowań wdrażania programu oraz wypełniając zapisy zawarte w Strategii przygotowaliśmy ankietę. Zarówno podczas tworzenia dokumentu jak i teraz Państwa zdanie jest dla nas niezmiernie istotne.

Wszystkie dane pozyskane w ramach tej ankiety będą traktowane poufnie, a analizy dotyczyć będą jedynie uogólnionych opinii.

Prezes LGD

1. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania? LGD działa:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Bardzo dobrze
2. Raczej dobrze
3. I dobrze i źle
4. Raczej źle
5. Bardzo źle
6. Trudno powiedzieć

2. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam

1.	Godziny pracy biura LGD są dogodne dla klientów				
2.	Strona internetowa zawiera aktualne informacje				
3.	Odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do biura LGD				
4.	Łatwo umówić się na spotkanie z pracownikami biura LGD				

3. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Pracownicy mają wiedzę odpowiednią do wykonywanej pracy				
2.	Pracownicy z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki				
3.	Pracownicy udzielają rzetelnych informacji i porad				
4.	Pracownicy są mili i uprzejmi				

4. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Raczej dobrze	I dobrze i źle	Raczej źle	Bardzo źle	Trudno powiedzieć
1.	prowadzenie doradztwa						

2.	organizacja naborów wniosków						
3.	pozyskiwanie dodatkowych funduszy zewnętrznych						
4.	informowanie członków LGD o funkcjonowaniu LGD						
5.	prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych dla mieszkańców						
6.	współpraca z innymi LGD						

5. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania? **Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 najważniejsze kanały pozyskiwania informacji**

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Bezpośrednie kontakty z Władzami LGD
2. Bezpośrednie kontakty z pracownikami Biura
3. Walne zebranie członków
4. Oficjalna strona internetowa LGD
5. Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w miejscowościach na terenie LGD
6. Portale społecznościowe
7. Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów (warsztaty, imprezy)
8. Informacja bezpośrednia w siedzibie (biurze) LGD
9. Inne sposoby. Jakże? .....

6. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni? **Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.**

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Ankieta papierowa
2. Ankieta elektroniczna
3. Kontakt bezpośredni z przedstawicielem LGD
4. Kontakt mailowy

5. Kontakt telefoniczny
6. Kontakt poprzez portal społecznościowy (np. czat z pracownikiem LGD)
7. Panel dyskusyjny po zakończeniu szkoleń i spotkań (możliwość zadawania pytań, zgłaszania uwag)
8. Inny, jaki? .....

7. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców? **Proszę wskazać nie więcej niż 3 najważniejsze źródła.**

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Z własnego doświadczenia
2. Z rozmów z mieszkańcami
3. Z rozmów z samorządowcami, członkami organizacji pozarządowych itp.
4. Z mediów (lokalna prasa, telewizja, radio)
5. Z Internetu (portale, wortale, fora dyskusyjne)
6. Z badań społecznych i analiz gospodarczych
7. Z innych źródeł (jakich?) .....

8. Czy nabory wniosków ogłaszane przez Lokalną Grupę Działania odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Idealnie wpisywały się w potrzeby mieszkańców
2. W większości przypadków wpisywały się w potrzeby mieszkańców
3. Często miały się z potrzebami mieszkańców
4. Prawie w ogóle nie odpowiadały na potrzeby mieszkańców
5. Trudno powiedzieć

9. Jakie są najważniejsze problemy społeczne mieszkańców regionu (Pana/Pani gminy)? Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

10. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych?

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie tak	Raczej tak	I tak i nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Nie dotyczy
1.	Związane z potrzebą zakładania i rozwijania działalności gospodarczej						
2.	Związane z potrzebą budowy lub remontu infrastruktury drogowej						
3.	Związane z potrzebą rozwoju infrastruktury społecznej i kulturalnej (np. świetlice wiejskie, place zabaw dla dzieci)						
4.	Związane z potrzebą rozwoju infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej (np. boiska, siłownie zewnętrzne, altany)						
5.	Związane z potrzebą rozwoju aktywności społecznej mieszkańców (np. warsztaty, spotkania, pikniki, szkolenia)						

6.	Związane z potrzebą zachowania dziedzictwa lokalnego						
7.	Związane z potrzebą promocji obszaru objętego LSR						
8.	Związane z potrzebą animacji społecznej i aktywizacji zawodowej						

11. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
5. Trudno powiedzieć

12. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak, inne projekty byłyby bardziej efektywne
2. Zastosowanie innych projektów dałoby podobne rezultaty
3. Nie, inne projekty byłyby mniej efektywne
4. Trudno powiedzieć

13. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. LGD powinna ograniczyć się do założeń Lokalnej Strategii Rozwoju
2. LGD powinna podejmować również wyzwania wykraczające poza LSR
3. Trudno powiedzieć

14. Co jeszcze mogła by zrobić LGD, aby skuteczniej rozwiązywać problemy społeczne?

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę o podanie kilku informacji o sobie, wyłącznie w celach statystycznych

15. W której gminie Pan(i) mieszka?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Gmina Dąbrowa Chełmińska
2. Gmina Kijewo Królewskie
3. Gmina Unisław
4. Gmina Zławieś Wielka

16. Płeć

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta
2. Mężczyzna

17. Do jakiej kategorii wiekowej może się Pan(i) zaliczyć?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mniej niż 18 lat
2. od 18 do 25 lat
3. od 26 do 35 lat

4.   od 36 do 50 lat
5.   więcej niż 50 lat

18. Jestem:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1.   Rolnikiem
2.   Członkiem organizacji społecznej (stowarzyszenie, fundacja, KGW lub OSP)
3.   Przedsiębiorcą
4.   Reprezentantem podmiotu z sektora publicznego (gmina, dom kultury)
5.   Żadne z powyższych

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

9.4. Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD

Poziom satysfakcji mieszkańców

Szanowni Państwo,

głównym celem funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania jest realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 opracowanej wspólnie z mieszkańcami naszego regionu. Strategia ta realizowana jest przez szereg przedsięwzięć, których zadaniem jest rozwiązywanie potrzeb mieszkańców.

W ramach podsumowań wdrażania programu oraz wypełniając zapisy zawarte w Strategii przygotowaliśmy ankietę. Zarówno podczas tworzenia dokumentu jak i teraz Państwa zdanie jest dla nas niezmiennie istotne.

Wszystkie dane pozyskane w ramach tej ankiety będą traktowane poufnie, a analizy dotyczyć będą jedynie uogólnionych opinii.

Prezes LGD

1. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

3. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Dobrze	Przeciętnie	Żle	Bardzo źle	Nie mam zdania
1.	Atrakcyjności turystycznej						
2.	Promocji dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki						
3.	Infrastruktury i oferty kulturalnej						

4.	Infrastruktury i oferty sportowej i rekreacyjnej						
5.	Infrastruktury drogowej						
6.	Zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów						
7.	Tożsamości mieszkańców z regionem						
8.	Działań i usprawnień na rzecz osób niepełnosprawnych						
9.	Działań na rzecz bezrobotnych						
10.	Działań na rzecz osób przed 34 rokiem życia						
11.	Działań na rzecz osób po 50 roku życia						
12.	Działań na rzecz kobiet						
13.	Możliwości zatrudnienia poza rolnictwem						
14.	Sprzyjających warunków dla przedsiębiorców i prowadzenia firmy						

4. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	nie wiem
1.	Uczestniczę w wydarzeniach organizowanych w gminie (kulturalnych, rekreacyjno-sportowych, obchodach świąt etc.)					
2.	Biorę udział w przygotowywaniu gminnych wydarzeń					

	(sam(a) albo w ramach grupy, do której należę)					
3.	Należę do stowarzyszenia/organizacji i pozarządowej (stowarzyszenie, fundacja)					
4.	Należę do nieformalnej grupy społecznej (koła gospodyń etc.)					
5.	Mam możliwości, by wypowiadać się na temat ważnych zagadnień (dotyczących gminy i mojej miejscowości)					
6.	Jestem członkiem rady/komitetu (np. w szkole, klubie sportowym, przedsiębiorstwie)					
7.	Znam najważniejsze fakty historyczne dotyczące mojej miejscowości/gminy					
8.	Potrafię wskazać najważniejsze atrakcje turystyczne w okolicy					
9.	Na terenie mojej gminy mogę rozwijać się zawodowo					
10.	W mojej gminie powstaje wiele firm					
11.	W mojej gminie chętnie inwestują przedsiębiorcy					
12.	Na terenie mojej gminy są sprzyjające warunki dla turystów i osób przyjezdnych					

5. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak

2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

6. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. tak
2. nie

7. Jakie są powody?

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Trudny dostęp do edukacji
2. Trudny dostęp do instytucji kultury
3. Utrudniony dostęp do placówek opieki nad dziećmi
4. Brak perspektyw zawodowych
5. Powody osobiste/ rodzinne
6. Inne (jakie?) .....

8. Czy w Pana/i gminie, poczynwszy od 2016 r. realizowano projekty ze środków unijnych?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Nie

9. Ile projektów zrealizowano?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Od 1 do 5

2. Od 6 do 10
3. Więcej niż 10
4. Nie wiem/trudno powiedzieć

10. Czy projekty te poprawiły warunki życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Trudno powiedzieć
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

11. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

12. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Ani tak, ani nie
3. Nie

13. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

14. Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Trudno powiedzieć
3. Nie

15. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności? (Prosimy o zaznaczenie „x” trzech najważniejszych)

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Promocja obszaru, dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych, turystyki
2. Infrastruktura i oferta kulturalna
3. Infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna
4. Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)
5. Infrastruktura drogowa
6. Aktywność społeczna mieszkańców (zaangażowania w sprawy lokalne)
7. Działania wzmacniające tożsamość mieszkańców z regionem
8. Działania wynikające z inicjatywy mieszkańców
9. Warunki życia osób niepełnosprawnych
10. Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych
11. Zwiększenie liczby miejsc pracy poza rolnictwem
12. Działania na rzecz osób do 25 roku życia

13. Działania na rzecz seniorów
14. Działania na rzecz ochrony środowiska i klimatu
15. Inne (jakie?) .....

16. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania „Zakole Dolnej Wisły”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak znam, słyszałam/em
2. Nie znam, nie słyszałam/em

17. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. od znajomych, sąsiadów
2. w instytucji (urząd, szkoła)
3. z lokalnej prasy
4. widziałem/am działania LGD
5. uczestniczyłem/am w działaniach LGD/ brałem/am udział w projekcie
6. ze strony WWW lub mediów społecznościowych LGD
7. ze strony WWW lub mediów społecznościowych Gminy

18. Status na rynku pracy:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Osoba (fizyczna, prawna lub inna) prowadząca działalność gospodarczą
2. Zatrudniony/a w rolnictwie
3. Zatrudniony/a poza rolnictwem
4. Uczący się/studiujący
5. Osoba bezrobotna
6. Inny typ, jaki? .....

19. Płeć:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta
2. Mężczyzna

20. Niepełnosprawność:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Osoba niepełnosprawna, posiadająca orzeczenie o niepełnosprawności
2. Osoba pełnosprawna

21. Wykształcenie:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. podstawowe
2. zasadnicze zawodowe
3. średnie
4. policealne
5. licencjat, inżynier
6. wyższe magisterskie
7. inne

22. Wielkość gospodarstwa rolnego:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. nie posiadam gospodarstwa rolnego
2. do 5 ha
3. 6-10 ha
4. 11-20 ha
5. 21-50 ha
6. >50 ha

23. Wiek

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1.   mniej niż 18 lat
2.   18 do 25 lat
3.   26-35 lat
4.   36-50 lat
5.   więcej niż 50 lat

24. Miejsce zamieszkania:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1.   Gmina Dąbrowa Chełmińska
2.   Gmina Kijewo Królewskie
3.   Gmina Unisław
4.   Gmina Zławieś Wielka
5.   Inna gmina

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

9.5. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego

1. Wprowadzenie
  - a. Przedstawienie moderatora, opisanie celu badania, anonimowości uzyskanych odpowiedzi, konieczność nagrywania wywiadu z uwagi na późniejszą analizę wyników
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
  - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
  - b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
  - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
  - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
  - a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
  - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
  - a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
6. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
  - a. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
7. Innowacyjność
  - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
  - b. Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
8. Ocena funkcjonowania LGD
  - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwala na efektywną i skuteczną realizację LSR?
  - b. Jak jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
  - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Zakończenie spotkania

Czas trwania 120 minut